@Asociația Ziariștilor Independenți din România

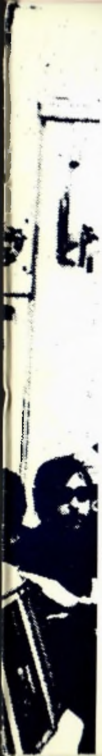

PREZENTAREA ARTISTICĂ
GETA BRĂTESCU

Coperta

Populația Lisabonei aclamă Junta Salvării Naționale care a răsturnat regimul fascist în Portugalia

Secolul 20 Revistă de literatură universală

editată de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Comitetul de redacţie:

Acad. Al. PHILIPPIDE, ION BRAD, OV. S. CROHMĂLNICEANU, ZOE DUMITRESCU-BUŞULENGA, MIHNEA GHEORGHIU, DAN HĂULICĂ redactor-şef, ŞTEFAN AUG. DOINAŞ redactor-şef adjunct, GEORGETA HORODINCĂ, TATIANA NICOLESCU, FLORIAN POTRA, ALEXANDRU BACIU secretar general de redacţie

3

[158]
1974

SUMAR

CEL DINTÎI PREŞEDINTE AL REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

NICOLAE CEAUŞESCU
VOCAŢIA UNIVERSALITĂŢII

Difuziunea internațională a operei Președintelui Nicolae Ceaușescu. Mărturii culese de Teofil Bălaj • 11

SECOLUL 20: **Dialogul continuu** • 16

LITERATURA ŞI EVENIMENTUL

IMPERATIVUL LIBERTĂŢII
PORTUGALIA

MIHNEA GHEORGHIU: Acum, Lusitania • 22

ANTÓNIO DE SPÍNOLA
PORTUGALIA ŞI VIITORUL
fragmente, în românește de Carmen Opriș • 30

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

POEME LUSITANE

MANUEL ALEGRE: *Cîntec peninsular;* FIAMA HASSE PAIS BRANDÃO: *Bărci noi;* MIGUEL TORGA: *Dies irae;* DAVID MURÃO FERREIRA: *Litania pentru umbră;* ALEXANDRE O'NEILL: *Poem prea puţin original despre frică;* NATALIA CORREIA: *Tînguirea sufletelor tinere cenzurate;* HELDER MACEDA: *Fragment de poem;* CRISTOVAM PAIVA: *Să nu fug,* poeme, în româneşte de Roxana Eminescu • 43

CLIMAT DE APOTEOZĂ, un film al zilelor Eliberării — aprilie-mai 1974

JOÃO ABEL MANTA: desene satirice interzise de cenzură, publicate după răsturanarea regimului fascist

POLIPTICUL SAN VICENTE, de Nuño Gonçalves, imagini din capodopera artei vechi portugheze

ÎN EXCLUSIVITATE PENTRU Secolul 20

HÉLÈNE TOURNAIRE: *Democraţia şi opţiunile unei vechi civilizaţii; Cele patru chipuri ale Portugaliei,* corespondenţă din Paris • 60

CLÁUDIO TORRES: *Întîlnire cu libertatea,* corespondenţă din Lisabona, • 66

DINAMICA REALISMULUI ÎN PROZA LATINO-AMERICANĂ

GABRIEL GARCIA MÁRQUEZ: *Inecatul cel mai frumos din lume,* în româneşte cu un comentariu de Victor Ivanovici • 71

MANUEL SCORZA: *Bat tobele pentru Rancas,* fragment de roman, în româneşte de Angela Teodorescu • 80

CRISTINA HĂULICĂ: Manuel Scorza — între document şi baladă • 86

MARIO VARGAS LLOSA: *Pantaleon şi vizitatoarele,* în româneşte cu o prezentare de J. Popeangă • 88

PREZENŢE ROMÂNEŞTI

«Eroica» de Laurenţiu Fulga în versiunea rusă (de Tatiana Nicolescu); *O revistă americană despre scriitori români contemporani* (de Petronela Negoşanu);

CEL DINTÎI PREŞEDINTE AL REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

«Jur că îmi voi face întotdeauna datoria cu cinste şi devotament pentru strălucirea şi măreţia naţiunii noastre socialiste, a Republicii Socialiste România!»

NICOLAE CEAUŞESCU

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

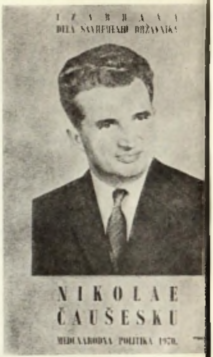

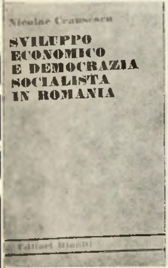

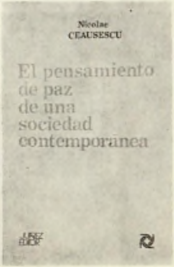

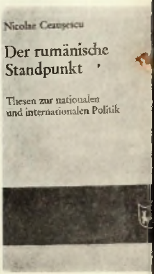

La pp. 4, 5, 6, 7, 8 și 9: coperte și ilustrații din operele tovarășului Nicolae Ceaușescu, precum și din lucrările dedicate Președintelui României, apărute în editurile « Seghers » — Paris, 1970, « Il Calendario del Popolo » — Milano, « Međunarodna Politika » — Belgrad, « Rombach » — R.F.G., « Otawa » — Finlanda, « Paris-Manteau » — Belgia, « Russel Press Ltd. » și « Abackus Press Ltd » — Anglia, « Kobunsha » — Tokyo, « Paralelo » — Brazilia, « Juáres » — Argentina, și altele.

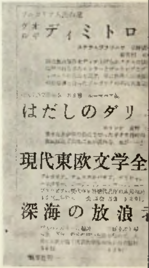

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Nicolae Ceausescu addressing the youth in November 1944.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

La pp. 10 și 15, cîteva din ultimele apariții în limbi străine ale operelor Președintelui Ceaușescu: « Opere alese » Tokio, 1974, și « Scritti scelti », volumul III, 1974, apărut la Milano

PREȘEDINTELE NICOLAE CEAUȘESCU

« Astfel de oameni apropie popoarele »

VOCAȚIA UNIVERSALITĂȚII

S-a vorbit și se va mai vorbi încă multă vreme despre unul din marile adevăruri ale istoriei noastre, poate cel mai simplu de reținut pentru străini, adevărul că poporul român a avut parte de-a lungul a două mii de ani, în momentele hotărîtoare pentru destinul său, de contribuția unor personalități care au știut să-i întrupeze în cel mai nnalt grad aspirațiile și tăria, găsind drumul cel mai drept — chiar și atunci cînd acesta iu a fost și cel mai ușor — către împlinirea mai binelui Țării.

Acest adevăr și-a pus pecetea privilegiată și pe pagina de istorie pe care și-o scrie astăzi poporul român.

Succesele importante obținute de România modernă în construirea bazei materiale a socialismului, politica externă activă și realistă, promovarea unei colaborări multilaterale cu toate țările socialiste, dezvoltarea relațiilor cu celelalte țări ale lumii — indiferent de orînduirea lor socială — , activitatea susținută pe care o desfășoară în organizațiile internaționale, participarea activă la dezbaterea tuturor problemelor majore ale contemporaneității, vizitele efectuate în alte țări și numeroasele întîlniri de la București ale conducătorului partidului și statului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cu

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

eminente personalități ale vieții politice internaționale, au contribuit în mod constant la creșterea prestigiului Republicii Socialiste România în lume.

Răspunzînd unui interes mereu mai larg al cercurilor opiniei publice internaționale față de realitățile românești de astăzi, în ultimii ani au fost organizate peste hotare numeroase acțiuni complexe — atît în cadrul oficial pe care il oferă documentele de colaborare economică, cultural-artistică și științifică existente în prezent cu peste 120 de țări — cît și în afara acestora, dar în același spirit al necesității unei cît mai bune cunoașteri reciproce, al întăririi încrederii și cooperării.

În mod firesc, dezvoltarea multilaterală a României contemporane a sporit și condițiile necesare unei creșteri potențiale a contribuției sale la crearea și schimbul de valori materiale și spirituale cu alte țări.

Circumscrisă principiilor fundamentale de politică externă pe care le promovează România în relațiile sale cu toate statele lumii, activitatea externă din domeniul cultural-artistic și științific a cunoscut, la rîndul ei, o confirmare edificatoare a justeței convingerii guvernului român, potrivit căreia fiecare țară — mare sau mică — poate și trebuie să contribuie prin eforturi și valori specifice la dialogul bi și multilateral al țărilor lumii.

Un larg ecou și efecte pozitive de durată asupra întregii activități externe a țării noastre au avut-o volumele de articole și cuvîntări ale tovarășului Președinte Nicolae Ceaușescu, publicate în edituri de prestigiu din numeroase țări, precum și volumele biografice rezervate vieții și activității conducătorului partidului și statului nostru, semnate de publiciști cunoscuți și puse la dispoziția cititorilor lumii în principalele limbi de circulație internațională.

În anul 1970 a apărut la editura franco-elvețiană « NAGEL » volumul Pentru o politică de pace și cooperare internațională, cuprinzînd o selecție de texte esențiale din articolele și cuvîntările tovarășului Nicolae Ceaușescu pe teme de politică externă a României.

La puțină vreme după apariția acestui volum, l-am reintîlnit la București pe editorul Louis Nagel.

L-am întrebat cum a fost primit de către cititorii străini volumul pe care il lansase cu cîteva luni în urmă.

« Faptul că după versiunea franceză, apărută în preajma vizitei pe care președintele Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu, a făcut-o în primăvara anului 1970 în Franța — mi-a răspuns Louis Nagel — au mai apărut două versiuni: engleză și spaniolă (aceasta din urmă în două ediții, ultima cu prilejul vizitei în unele țări ale Americii Latine), explică convingător, după părerea mea, marele interes cu care a fost primit primul volum de texte esențiale ale Domnului Președinte Nicolae Ceaușescu despre politica externă a României (. . .) Acordul unanim cu tezele exprimate de autor, în cele mai diferite domenii ale vieții internaționale, eficacitatea soluțiilor propuse pentru crearea unui climat de înțelegere și cooperare, prezentarea clară a poziției României față de realitatea lumii contemporane, toate aceste elemente au făcut din volumul « Pentru o politică de pace și cooperare internațională » o carte de largă circulație, un succes de prestigiu al editurii pe care o conduc ».

Cît de întemeiate erau concluziile editorului acestui prim volum de lucrări ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, apărut peste hotare, aveau să dovedească în lunile următoare ecourile la celelalte volume, dintre care cel biografic Nicolae Ceaușescu — semnat de M.P. Hamelet (editura « Seghers », Paris, 1970) a fost comentat de poetul Pierre Seghers, directorul editurii pariziene în termenii următori: « Prin publicarea volumului biografic « Nicolae Ceaușescu » de M.P. Hamelet, editura noastră dă un răspuns substanțial tuturor celor care se interesează de progresele României contemporane

de rolul pe care il are în fruntea statului român Președintele Nicolae Ceaușescu, considerat ca unul dintre cei mai remarcabili șefi de state ai epocii noastre ».

În anii următori au mai apărut în Europa volumele: Nicolae Ceaușescu — Scrieri alese (3 volume în editura « Il Calendario del Popolo » din Milano), un volum selectiv în editura « Mejdunarodna politika » din Belgrad (Jugoslavia), unul în editura « Rombach » din RFG, unul în Finlanda (editura « Otawa »), un altul: « Nicolae Ceaușescu — Scrieri politice » la editura « Paris-Manteau » din Belgia, în limba neerlandeză. În limba germană a apărut volumul biografic « Nicolae Ceaușescu — Știința conducerii pentru o Românie modernă », semnat de cunoscutul publicist austriac Heinz Siegert; în engleză, două volume (la sfîrșitul anului 1972), în Anglia, unul intitulat Nicolae Ceaușescu — ideile sale, înfăptuirile pe calea socialismului (Editura « Russel Press Ltd. ») și cel de al doilea Ceaușescu și România (Editura « Abackus Press Ltd »), a cărui reeditare a fost publicată la începutul anului 1973.

Dar interesul pentru România și pentru președintele ei nu s-a limitat la țările continentului european.

Editura japoneză « Kobunsha », din Tokyo, a publicat pînă acum trei ediții din volumul Nicolae Ceaușescu — România — pentru o politică de pace și cooperare internațională, editura « Juárez » din Argentina a publicat volumul Nicolae Ceaușescu — filozofia de pace a unei societăți contemporane, în colecția « Destinul națiunilor » a editurii « Paralelo » din Brazilia a apărut volumul Incotro se îndreaptă România. Tot în America Latină a văzut lumina tiparului, în toamna anului trecut, la Lima (Peru) volumul de articole și cuvîntări ale tovarășului Nicolae Ceaușescu: Norme și relații pentru pace și cooperare mondială. Casa de editură « Berthlan și Cohen » din Israel a tipărit volumul Nicolae Ceaușescu — omul și politica sa.

Recent s-a anunțat apariția, în Turcia, a unui nou volum cuprinzînd pagini reprezentative din articolele și cuvîntările președintelui Nicolae Ceaușescu. În introducerea volumului se prezintă cititorului turc principalele momente ale vieții și activității tovarășului Nicolae Ceaușescu, consacrate edificării unei lumi mai bune și mai drepte, cauzei păcii și colaborării internaționale.

« În cuvîntările și articolele președintelui Nicolae Ceaușescu este oglindită întreaga politică internă și externă a statului român. De aceea — conchide autorul — acestea prezintă o mare importanță pentru orice om animat de idealurile păcii, dezarmării, ale asigurării unei vieți mai bune în întreaga lume ».

Acestor apariții din ultimii anii se adaugă pregătirile avansate ale altor case de editură din mai multe țări preocupate de a pune la dispoziția cititorilor noi volume asemănătoare, corespunzînd continuei creșteri a ariei interesului pentru realitatea românească și pentru activitatea Președintelui Nicolae Ceaușescu.

Transcriem cîteva aprecieri care au însoțit apariția volumelor amintite: J.B. DEROSELLE, profesor de științe politice la Sorbona, spunea (cînd a apărut în librăriile franceze, volumul biografic « Nicolae Ceaușescu », semnat de publicistul M.P. Hamelet și însoțit de ample extrase din opera președintelui) că acest volum « luminează viu drumul parcurs de un remarcabil militant revoluționar al epocii (. . .). Președintele Nicolae Ceaușescu, pentru care francezii nutresc o adîncă admirație. Este un lucru firesc, pentru că, se știe, poporul francez a fost totdeauna foarte sensibil față de marile figuri de luptători pentru cauza libertății »

WALDEMAR BESSON, profesor universitar, autorul prefeței la volumul apărut la editură « Rombach » din RFG, relevînd « rolul hotărîtor de importanță politică mondială » pe care conducătorul român il are în actuala etapă a luptei dintre progres și reacțiune, spunea că « acest bărbat de stat care se află la prima linie a politicii mondiale (. . .) a resimțit din cea mai fragedă tinerețe legătura cu patria sa, ca o forță politică esenți-

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

ală. Tot atît de curînd el s-a legat foarte strîns și de programul comunist, căruia i-a rămas credincios».

GOICHI KUSANO, publicist japonez (traducătorul volumului «O politică de pace și colaborare internațională», *cuprinzînd lucrările tovarășului Nicolae Ceaușescu apărute în Japonia în 1971 și reeditate în 1972 și 1974), adăuga la rîndul său;* « Investit cu cele mai înalte răspunderi în partid și în stat, Ceaușescu are posibilitatea de a-și pune în valoare puternica sa personalitate, slujindu-și cu pasiune și talent patria. Popularitatea și simpatia de care se bucură atît în țara, sa cît și peste hotare, sînt o recunoaștere a meritelor sale excepționale, a inteligenței și energiei creatoare pe care le dedică poporului său, ideilor nobile ale progresului și păcii ».

DONALD CATCHLOVE, scriitor englez (autorul volumului biografic apărut în editura londoneză « Abackus Press Ltd»), a fost în România și l-am cunoscut în perioada în care cercetările sale asupra vieții și operei tovarășului Președinte Nicolae Ceaușescu erau încă la început.

Interesul său pentru subiectul celui dintîi volum dintr-o prestigioasă serie destinată de editura « Abackus Press Ltd» biografiilor celor mai reprezentative personalități politice contemporane era, însă, la fel de mare ca atunci, după apariția volumului, cînd toți cititorii englezi i-au putut citi impresiile : « Orice acțiune a Președintelui Ceaușescu, în special în sfera relațiilor internaționale, este urmărită cu înalt interes. Ideile sale în problemele dezarmării mondiale, în problemele general-europene și în legătură cu desființarea barierelor care separă omenirea, cîștigă un auditor tot mai vast».

Pe bună dreptate, D. Catchlove a reținut că . . . « poporul român este mîndru de a avea un asemenea conducător».

Profesorul universitar PIERRE HASSNAIRE constată, la rîndul său, că « Personalitatea președintelui Ceaușescu apare în lumea politică de azi ca o revelatoare chintesență a expresiei de voință, demnitate, curaj și *responsabilitate (. . .). O astfel de personalitate are de îndeplinit un* rol esențial, acela de a exprima aspirațiile unui popor pentru care cuvîntul independență este un sine qua non al existenței sale naționale, al dreptului de a-și hotărî singur destinul și a-și clădi un viitor pe măsura virtuților sale».

Activitatea internațională a Președintelui Nicolae Ceaușescu face obiectul unor aprecieri asemănătoare și din partea profesorului italian CARLO SALINARI, semnatarul prefețelor celor două volume de articole și cuvîntări apărute în Italia (România pe drumul construirii socialismului și al luptei împotriva imperialismului, *și* Scrieri alese) : « Ceea ce susține Nicolae Ceaușescu — *arată profesorul italian* — este o concepție profund etică, umană, asupra relațiilor internaționale, din care trebuie excluse definitiv recurgerea la forță sau la amenințarea cu forța, pentru transpunerea în viață a unui sistem de colaborare în cadrul căruia egalitatea în drepturi, dezvoltarea economico-socială și libertatea fiecărui stat să fie condiția egalității, dezvoltării și libertății tuturor celorlalte».

Și Carlo Salinari continuă : « Am fost încurajați să publicăm un nou volum de scrieri și cuvîntări ale Președintelui Nicolae Ceaușescu pentru că atît tezele sale în ceea ce privește construcția societății din România, cît și poziția în problemele vieții internaționale au trezit un viu interes în Europa și în lume. Și personalitatea strălucită a secretarului general al Partidului Comunist Român, Nicolae Ceaușescu, se reflectă puternic în toate sectoarele determinante ale progresului și avansării României pe calea construirii societății socialiste multilateral dezvoltate, în promovarea unei politici externe bazate pe cunoscutele principii ale coexistenței pașnice, avînd ca scop primordial pacea și securitatea tuturor națiunilor.

. . . « Întruchipînd dintotdeauna un militant, șeful Statului român a rămas un om de omenie — *notează M.P.Hamelet în volumul biografic publicat la editura « Seghers», din Paris.* Destinul lui de luptător care și-a consacrat întreaga viață binelui poporului său constituie un tulburător model de probitate și simplitate. Orice întîlnire cu el devine un moment de neuitat prin libertatea de spirit și independența care îl guvernează. Astfel de oameni apropie popoarele».

. . . *Acestea sînt și gîndurile noastre.*

TEOFIL BĂLAJ

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

DIALOGUL CONTINUU. Consacrat de vechii greci și transmis mai departe ca o fertilă « maieutică » în procesul perfecționării personalității umane, dialogul este investit astăzi cu atributele unui factor decisiv în propășirea întregii omeniri. Sub influența mijloacelor moderne de circulație rapidă și a exploziei informaționale, dialogul și-a extins sfera de la indivizi la popoare, accelerînd ritmul comunicării între ele, stimulînd schimburile materiale și spirituale și, implicit, conștiința nevoii de colaborare din ce în ce mai strînsă, ca o condiție a împlinirii aspirațiilor comune spre pace și progres. Au devenit cu totul anacronice față cu transformările social-politice contemporane, impulsionate de spectaculoasele cuceriri tehnico-științifice din ultimele decenii, orice inerție, ignoranța, indiferentismul și izolaționismul — iar dacă undeva se vor mai fi manifestînd, nu sînt decît stigmate ale rămînerii în urmă, consecințe nefaste ale acelei subdezvoltări datorate împrejurărilor istorice vitrege ale exploatării și dependenței colonialiste, din care atîtea națiuni se eliberează abia sub ochii noștri.

Apropiatul bilanț al celor 30 de ani de la Eliberarea noastră înșine va avea de consemnat la loc de frunte prestigioasa afirmare a României pe arena internațională, confirmată tocmai prin întreținerea unui dialog de o întindere și un dinamism fără precedent. În condițiile create de hotărîrile Congresului al X-lea al Partidului, de mobilizare a energiilor interne pentru făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate în lumina aplicării consecvente la realitățile noastre a principiilor marxist-leniniste de edificare revoluționară a unui viitor mai bun, România s-a impus ca un partener demn și loial în tratative politice de anvergură ca și în tranzacțiile economice. Inițiativele sale diplomatice constructive în toate marile forumuri ale lumii, însuflețite de dorința îmbunătățirii stării și climatului actual, sînt contribuții unanim recunoscute la lărgirea contactelor mondiale și democratizarea relațiilor dintre state, indiferent de mărime, de potențial și aranjamente geografice, pe criteriul respectării suveranității și independenței naționale. Promovînd dialogul echitabil și reciproc avantajos, România își îndeplinește totodată îndatoririle de exponentă a comunității țărilor socialiste, de a se situa ferm în avangarda propășirii umanității, pentru lichidarea înapoierii acolo unde ea persistă, pentru o mai justă repartiție a bogățiilor pămîntului în vederea stingerii focarelor de conflict, de suspiciune, spre a descuraja definitiv orice eventuale răbufniri ale tendințelor perimate de dictat și intervenție cu ajutorul forței în existența altora.

Secolul 20

Ceea ce dă strălucire și chezășuiește izbînda acestei orientări a politicii românești este activitatea neobosită, clarvăzătoare și suplă a tovarășului Nicolae Ceaușescu, Președintele țării, îndreptată spre intensificarea legăturilor cu toate celelalte popoare, spre găsirea și fundamentarea formelor cît mai eficiente de colaborare și consolidare de punți trainice în scopul valorificării optime a resurselor proprii de tot felul. Desele sale întîlniri cu conducătorii altor state, discuțiile și tratativele angajate prin prezență personală în cele mai diverse zone ale globului, furnizează de fiecare dată noi dovezi despre caracterul creator al participării noastre la amplul dialog contemporan în sprijinul întăririi încrederii popoarelor în posibilitatea emancipării lor impetuoase sub semnul coexistenței active, aptă să deschidă tuturor multiple căi de a se înțelege și de a-și da măsura, în deplină egalitate, la îmbogățirea civilizației și culturii mondiale.

Împreună cu întreaga suflare românească, slujitorii scrisului de la noi au urmărit plini de satisfacție itinerariile președintelui Ceaușescu în Europa ca și în Africa, în Asia, în America latină sau în Orientul Apropiat, privind rezultatele vizitelor sale cu legitimă mîndrie putem spune chiar cu orgoliu, justificat odată mai mult de conștiința faptului că sporirea audienței României în lume mărește șansele producțiilor specifice literar-artistice de a se înscrie în competiția valorilor universale. Competiția înseamnă, evident, nu numai satisfacerea dorinței spontane de a trezi ecouri cît mai întinse și mai numeroase, de a fi cunoscuți și prețuiți cît mai departe. Ea presupune în egală măsură modelarea necontenită a unor antene de recepție adecvate, rafinarea permanentă a capacității de informare și înțelegere, ținerea la curent riguroasă cu tot ce e nou și eminent pe plan mondial, încît eforturile noastre originale de gîndire și creație să se situeze fără ezitări în orbita celor mai avansate preocupări, să poarte amprenta exigențelor epocii, să respire competență și autenticitate în sesizarea și încercarea de a răspunde, de la orizontul românesc actual, problemelor cu care este confruntat omul de pretutindeni. De aici, necesitatea crescîndă a fundamentării unei viziuni din ce în ce mai cuprinzătoare și mai pătrunzătoare asupra fenomenului străin în totalitatea sa.

Cum își desfășoară activitatea în acest perimetru, « Secolul 20 » se inspiră nemijlocit din promptitudinea, eficacitatea și înalta responsabilitate politică a dialogului continuu susținut de țara noastră pe vaste întinderi ale globului. Selecția materialului tradus și prezentarea sa dintr-un unghi de sinteză, ambiția de a descifra în complexitatea manifestărilor estetice mai vechi sau mai recente perspectivele

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

de durată, construind panorame tematice cu funcție orientativă, generalizatoare, de stringentă actualitate, au enorm de cîștigat, în temeinicie și putere de convingere, din plasarea intregului efort interpretativ la nivelul și în contextul acestui dialog. Ca atare, s-a urmărit programatic depășirea acelei optici rutiniere de a măsura dimensiunile culturii universale după tradiționalele repere europene, îndreptînd atenția publicului nostru cititor și spre spațiile altor continente, posesoare de viguroase resurse, capabile să prolifereze și să mărească evantaiul valorilor în lume. Am dedicat numere Fanței, Italiei, dar ne-am deplasat simultan de pe țărmii islandezi către inima Persiei, din Africa neagră în Japonia, în pas cu direcțiile de extindere a raporturilor țării noastre. Am însoțit solia de pace a președintelui Ceaușescu din toamna trecută în Cuba, Costa Rica, Venezuela, Columbia, Ecuador și Peru printr-un somptuos tur de orizont latino-american. La completarea acelui itinerar prin vizita în Argentina din primăvara acestui an, revenim — după un excurs canadian — în spațiul sud-american, a cărui explorare rămîne plină mereu de cele mai fascinate surprize. O surpriză cu adînci semnificații s-a produs într-o altă parte a lumii ca urmare a apariției la Lisabona în ziua de 22 februarie a cărții generalului António de Spinola, *Portugal e o futuro*, declanșînd o furtună politică cu repercusiuni sociale ce depășesc premizele acelei cărți. Credincioși idealului de a surprinde imediat tendințele înnoitoare oriunde se produc, de a acorda credit moral manifestărilor decis democratice, credem că vom fi în asentimentul cititorilor înfățișîndu-le fragmente ilustrative din cartea ce a dat naștere fulgerător așa numitului « episod Spinola ». Mai este un argument: cînd unii teoreticieni ai « mass-mediei », seduși de efectele secundare și superficiale ale invadării lumii cu imagini, intonează prohodul cărții și al lecturii, întîmplarea aceasta vine să probeze încă o dată forța de șoc intactă a literei tipărite, cînd exprimă pulsul fierbinte al contemporaneității. Chiar pentru cei care nu au abandonat o asemenea convingere, reîmprospătarea ei din cînd în cînd apare tonică și stimulativă. Trăim o epocă grăbită, ale cărei dimensiuni în vertiginoasă modificare reclamă, pentru a se realiza plenar, cunoașterea aplicată, asimilarea și sinteza dialectică, de unde și cerința unui permanent dialog, peste graniți și îngrădiri de moment. Virtuțile dialogului se sprijină desigur și pe aceea că evocă etimologic noțiunea Logosului, care înseamnă cuvînt, dar și rațiune, ordine. Așadar, *dia-logos* = prin cuvînt, la triumful rațiunii, a unei ordini superioare de înfrățire a popoarelor și bunăstare.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Minuto zero: o "regime" vai cair

Minutul zero: «regimul» va cădea. Moment dramatic şi istoric în care începe pentru poporul portughez o nouă etapă de viaţă adevărată.

Este espantoso documento fotográfico documenta toda a emoção e expectativa popular na hora H da queda do chamado Estado Novo: um minuto depois, segundos talvez, sairia do quartel da GNR no Carmo o carro blindado onde se escondia o prof. Marcello Caetano, que acabava de cair com o seu Governo e com o Regime que oprimia o País há quase cinquenta anos. Neste momento dramático e histórico, que o nosso repórter fixou com enorme realismo, começava para o povo português uma nova etapa de esperança numa vida verdadeiramente nova

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

Acum, Lusitania

MIHNEA GHEORGHIU

Cîntarea melancolică, de « saudade » — singura vorbă din lume care traduce exact « dorul » nostru, — pe care lungi generații lusitane o repetă și o îmbogățesc, păstrîndu-i însă forma poetico-muzicală fixă, se numește « fado » și se poate asculta oriunde, precum flamenco-ul în Spania. Doi ghitariști și o cîntăreață drapată în șalul negru tradițional, o ofereau, în orice seară, în acele mici restaurante din orașul vechi, turiștilor temerari care se aflau în Lisabona « revoluției înflorite » din ultima săptămînă a lui aprilie 1974, cînd am trecut pe acolo. Din familia acelor cîntări a crescut și faimoasaa « April în Portugalia », consacrată de glasul unei celebrități mondiale a țării portocalelor.

Fructele aurii din pomi sorbeau cu nesaț căldura și culoarea inimitabilă a unui anotimp pe care curenții reci ai Atlanticului îl amînaseră pentru sfîrșitul zodiei Taurului. Pentru că acel aprilie începe abia în luna mai, de la Cabo-da-rocha, al cărui far indică punctul terestru cel mai occidental al continentului european și pînă-n albia piraielor de munte care hrănesc Tagul revărsîndu-se amazonic în mareele atlantice din portul enorm al capitalei cărămizii.

Orașul se întinde peste multele-i coline, cu acoperișurile lui de olane și cu puținele-i monumente glorioase care au rezistat marelui cutremur de mai de mult. Pe una dintre coline e un cimitir alb de marmuri, ca un orășel într-o cochetă miniatură, și se numește, bizar, Cimitirul « Plăcere ». Dincolo de el, pe o coamă sinistră de deal, în drum spre Estoril, răsare Închisoarea, de tristă memorie, a « poliției politice » fasciste, de unde « revoluția înflorită » i-a liberat pe deținuți, în acea explozie cu care a răsuflat, ușurat, un întreg popor, în tumultul de bucurie a cărui intensitate audiovizuală își află asemănare în peisajul portughez doar în citadela inelului de stînci, denumită « Gura Iadului », unde bubuie-n spume talazul oceanului, urcînd din fundul grotei spre soare. Acolo, lîngă superbul orășel Cascais.

Portughezii sînt serioși și sensibili ; ei nu se exprimă-n firea expansivă iberică. Un exemplu diferențial : se dau și aici lupte cu tauri, dar uciderea animalului în arenă e interzisă. Ei nu iubesc sîngele și moartea. Gloria inimii lor e fado-ul, iar mîndria zilelor de azi e sfîrșitul celor 50 de « ani negri », ca un răspuns solar al strigătului din grotele Închisorii : « sfîrșiți odată cu trecutul negru ! ».

Eroii forțelor armate purtau, pe străzi, fiecare, cîte o garoafă roșie, în țeava puștii.

Pentrucă era vremea garoafelor și a portocalelor, atunci, cînd a fost să fie un nou « April în Portugalia ».

Et in Lusitania ego ! în acel Atunci care se numește Acum și cu care începe ziua care se numește Mîine.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Imagem expressiva do entusiasmo das pessoas que ocorreram ao Rossio

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

IMPERATIVUL LIBERTĂŢII

CLIMA DE APOTEOSE

O PRIMEIRO DE JANEIRO

MANIFESTAÇÕES DE 1.º DE MAIO

O PRIMEIRO DE JANEIRO

EM TODO O PAÍS O POVO PORTUGUÊS ACLAMA A JUNTA DE SALVAÇÃO NACIONAL

CAXIAS CAIU

LIBERTOS OS PRESOS DETIDA A DGS/PIDE

O PRIMEIRO DE JANEIRO

Manifestação de fé e confiança da população do Porto na Junta de Salvação Nacional

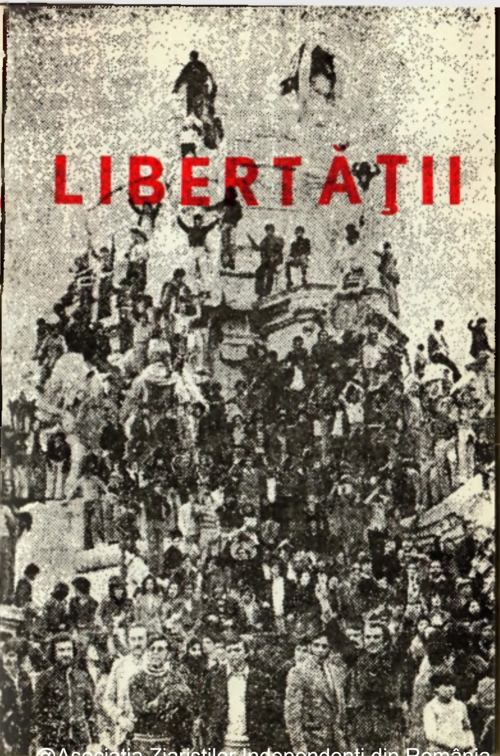

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

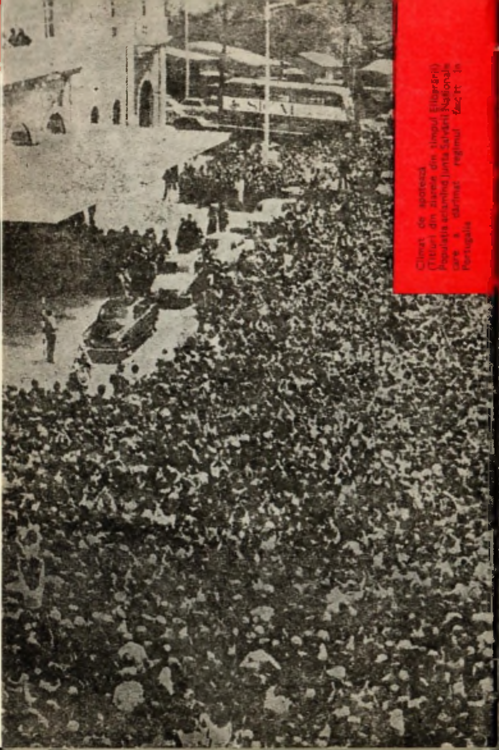

Climat de apoteoză (Titluri din ziarele din timpul Eliberării) Populația aclamînd Junta Salvării Naționale care a dărîmat regimul fascist în Portugalia

ANTÓNIO DE SPÍNOLA

PORTUGALIA ȘI VIITORUL

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

PORTUGALIA ȘI VIITORUL

O carte este de multe ori un răspuns. Dar apariția ei este determinată de o rațiune nu întotdeauna evidentă și, de aceea, îndemnul care a generat-o poate scăpa cititorului — chiar și unuia dintre cei mai receptivi la mesajul conținut în paginile ei.

Într-adevăr, o carte poate răspunde: unei aspirații estetice, pe care autorul vrea s-o vadă materializată; sau unei tensiuni spirituale care încearcă astfel o ieșire sau o fugă din izolarea celui ce-și reprima propria dramă; sau necesității sociale de a semăna idei, ascultînd de nobilul impuls de a nu lăsa să piară ceea ce poate fi de folos omenirii. O carte răspunde de asemenea imperativelor dreptului la informare, drept pe care complexitatea crescîndă a lumii contemporane îl situează în primele rînduri ale drepturilor omului. O carte poate constitui un răspuns dat acelor principii de viață socială și politică care apar ca o sfidare a faptelor și oamenilor. Și un asemenea răspuns devine cu atît mai imperios necesar atunci cînd această sfidare creează riscul de a zdruncina echilibrul opiniei publice sau de a o călăuzi în sens contrar interesului general. În acest ultim caz cartea apare ca instrument al unei dezbateri care nu trebuie refuzată celor ce doresc în mod onest să se lămurească asupra valabilității concepțiilor potrivnice. Ea apare astfel ca un răspuns dat conștiinței aceluia care o scrie și care-și îndeplinește pe această cale o datorie civică și o obligație morală față de țara sa și față de compatrioți.

De ce a fost scrisă această carte?

. . . Nu putem năzui la elevare spirituală îndepărtîndu-ne de posibilitățile pe care ni le oferă viitorul. Trebuie să fim realiști fără să abdicăm, tot așa cum trebuie să fim pragmatici fără a înceta să fim portughezi.

Această carte a fost scrisă dintr-un imperativ moral, al unui om care nu se poate resemna la tăcere. Pe temeliile moștenite de la trecutul istoric se ridică în fața noastră un viitor de prosperitate pe care trebuie să-l construim. Tocmai pentru a apăra aceste temelii se zbate națiunea, și, dacă nu putem accepta ideea irosirii în van a atîtor sacrificii, cu atît mai puțin putem admite să mergem astăzi la moarte pentru ca mîine să mergem din nou.

. . . Trăim într-o epocă mult prea frămîntată, pentru ca, înainte de a publica o carte de doctrină, să nu medităm adînc încercînd a desluși în

* **António de Spínola**, *Portugalia e o futuro*, Arcádia, 1974, fragmente

ce măsură răspunsul dat de glasul conștiinței va găsi în societate ecoul dorit sau dimpotrivă va contribui la agravarea confuziei. Această întrebare ne-a urmărit permanent și, hotărîndu-ne să publicăm paginile de față, am cîntărit cu maturitate problemele suscitate de împrejurările pe care a trebuit să le înfruntăm în timpul unui mandat de guvernare într-o provincie de peste mări. Ar fi fost desigur mult mai comod și mai conform obiceiului să optăm pentru tăcere, dar intervine aici obligația morală de a aduce în dezbatere ideile care au stat la baza unor soluții aplicate cu incontestabil succes.

Portugalia trăiește azi fără îndoială unul din momentele cele mai grave, dacă nu cel mai grav din istoria ei, căci niciodată perspectivele nu au fost atît de nebuloase cum sînt cele ce stau acum în fața noii generații. În toate timpurile poporul portughez a luptat pentru independență politică, pentru ca națiunea să fie un stat și pentru ca legile să fie naționale. Totuși, astăzi, această problemă se pune în mod diferit și mult mai serios. Fără a merge prea departe cu analiza unei întregi mentalități în plină evoluție, fenomenul migratoriu este firește reflexul actualei crize, demonstrînd evidența faptului că independența politică a încetat să mai fie aspirația cetățeanului obișnuit. Portughezul animat de stimulul supraviețuirii nu mai ezită să schimbe legile propriei țări cu legile unei țări străine, renunțînd astfel la drepturile sale cetățenești în favoarea propriei bunăstări, deci trebuie să recunoaștem că atitudinea psihologică cea mai generalizată este tendința de a căuta în afară ceea ce nu se poate găsi în interior. Dezertarea psihologică a noii generații este alarmantă: chiar dacă rămîne grupată în jurul unei organizații politice, nu aceasta este opțiunea sa mentală. Și, asfel stînd lucrurile, ne aflăm în fața primului simptom al primejdiei ce amenință esența națiunii. Dar nu numai atît. Sutele de mii de emigranți își creează legături în interiorul noilor comunități. Sînt integrați, sînt adoptați și chiar asimilați. Eforturile depuse pentru a menține legăturile cu Patria-mumă nu sînt suficiente și mulți revin după ani, mai curînd turiști în vacanță decît fii risipitori întorși acasă, dezvăluind în obiceiuri și în modul lor de viață că, în fond și de fapt, nu mai sînt portughezi, că și-au pierdut trăsăturile proprii națiunii. Acest tablou înfățișează clar criza de supraviețuire socială prin care trecem, criză care se proiectează asupra esenței însăși a națiunii. Poporul, realist, cu inteligența lui uneori ingenuă, emigrează. Aceasta este dovada evidentă că va trebui să revedem faptele în lumina unui spirit nou. Va trebui să înțelegem lucrurile asfel, căutînd în popor definiția națiunii, în loc ca în numele și pe seama lui, să îngăduim elitelor să poarte polemici sterile,

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

acelor elite care, aşa cum arată istoria, nu au apărat întotdeauna adevăratele interese ale maselor.

În popor se află de fapt rezervele morale ale naţiunii. În sensul unificării acestui popor în vederea apărării propriilor interese trebuie căutată soluţia la problemele prezentului. Pentru aceasta se impune ca punerea în ecuaţie a problemei naţionale să se facă pe baza unui nou spirit de unitate, o unitate clădită pe prosperitate, convieţuire şi participare, şi niciodată postulată dogmatic de litera legii.

Să analizăm separat cele două obiective ale statului: supraveţuirea şi prosperitatea, pentru a le găsi un numitor comun.

. . . În epoca în care trăim a supravieţui înseamnă pentru un stat a păstra, în strînsă interdependenţă, o personalitate proprie şi o capacitate de a acţiona şi de a reacţiona, în sensul de a-şi menţine libertatea de acţiune care să-i permită existenţa, prin posibilitatea de a interveni în curentele de relaţii dintre state. A supravieţui implică deci a dispune de posibilităţi crescînde şi de capacitatea de a le valorifica, cu alte cuvinte de resurse materiale şi umane — demografice, intelectuale, tehnice şi productive — şi de aptitudinea de a le dezvolta în ritmul cerut de evoluţia celorlate state; şi bineînţeles un minimum de forţe morale ca suport al dezvoltării propriilor resurse.

Putem conchide de aici că valorificarea crescîndă a tuturor resurselor, precum şi folosirea lor judicioasă, sînt condiţii ale supravieţuirii, cu atît mai imperios necesare cu cît dimensiunile politice ale statului sînt mai mici. Nu putem uita că lumea este o societate de state, în care fiecare importă anumite fluxuri şi exportă altele; tocmai înserarea lor corectă în echilibrul general este cheia supravieţuirii statelor mai mici. Este cazul să subliniem aici importanţa echilibrului între provenienţa şi destinaţia acestui schimb, pentru a evita primejdia înstrăinării resurselor. În cazul nostru, dirijarea fluxului într-un singur sens şi folosirea incompletă a capacităţii noastre creatoare ne poate duce pe drumul dependenţei pînă la dispariţie, fără măcar să putem păstra o aparentă individualitate politică.

Dar obiectivul unui stat nu este numai de a supravieţui, ci şi de a prospera şi, prin aceasta, trebuie să se înţeleagă satisfacerea permanentă şi completă a necesităţilor crescînde ale membrilor săi. Într-o lume în continuă schimbare, unde necesităţile materiale şi solicitările de ordin social şi spiritual cresc în progresie geometrică, prosperitatea se traduce prin răspunsul adecvat dat acestui proces în termenii bunei stări, înţelegîndu-se prin aceasta echilibrul pe care fiecare trebuie să-l afle între energiile consumate în munca de fiecare zi şi gradul de satisfacere pe care produsul acestei energii îl oferă.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Polipticul San Vicente e opera majoră a realismului lusitan, un realism de o grandioasă putere portretistică, monumental în acumularea oricît de insistentă a detaliilor individuale. Nuño Gonçalves, autorul acestor magnifice picturi din jurul lui 1460, a fost comparat cu Van Eyck (care călătorise în Portugalia), într-atît această artă concentrată, plină de o imperioasă prezență, reclamă elogiile superlative. Ba chiar, într-o asemenea confruntare—la nivelul culmilor supreme —, un istoric de artă ca flamandul Van Puyvelde conchidea tranșant în favoarea portughezului.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

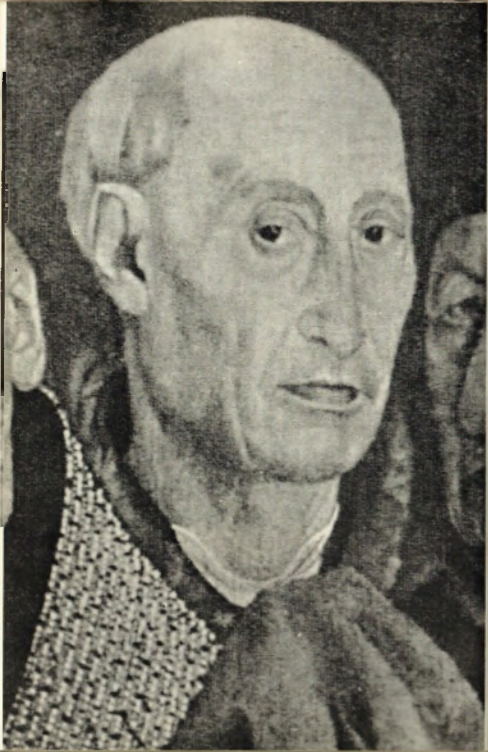

Va trebui să recunoaştem că în domeniul militar, drumul spre un viitor prosper de supravieţuire al naţiunii trece în mod necesar prin rapida restabilire a păcii — problemă care merită să fie analizată sub multiplele sale faţete.

Purtăm în Guineea, Angola şi Mozambic un război în stil nou; nu ne propunem să disecăm esenţa acestui stil de conflict, cunoscut sub numele de « război subversiv ». Dar este important de reţinut că avem de a face cu un război total, faţă de care populaţia nu poate, chiar dacă ar vrea, să rămână indiferentă. Spre deosebire de războaiele clasice, unde populaţia era un factor important dar nu decisiv, în cazul de faţă, ea este axul şi obiectivul întregii acţiuni şi implicarea ei este totală, triumfînd acea forţă care o atrage de partea sa.

A pretinde să cîştigi un război subversiv printr-o soluţie militară înseamnă să accepţi dinainte înfrîngerea, chiar dacă ar exista posibilitatea prelungirii la infinit a războiului, devenit instituţie.

În virtutea tuturor acestor raţiuni, ni se pare demnă de subliniat observaţia că, această problemă, dată fiind esenţa ei internă, va trebui rezolvată în primul rînd prin mijloace interne. Trebuie să reţinem că dacă aspectele externe se arată împovărătoare, deoarece creează posibilitatea ca unele interese străine să profite de pe urma rezolvării problemelor pe cale internă, totuşi soluţia dată din interior poate avea consecinţe externe binefăcătoare în momentul în care vom prilejui altora raţionamente de alt ordin, deschizînd alte perspective şi putînd primi chiar ajutoare, pînă acum ignorate de noi din orgoliu, pentru a evita umilinţa refuzului.

. . . Nu sînt de acord cu teza istorică după care situaţia noastră în teritoriile de peste mări nu ar fi altceva decît repetarea unui fenomen: căutarea echilibrului mondial de forţe cu preţul teritoriilor portugheze din Africa, teză care ar simplifica, de fapt, totul; ar fi de ajuns să aşteptăm ca fluctuaţiile din conjunctura mondială să schimbe actuala distribuţie a forţelor în balanţă, pentru ca în jocul lor să apară o configuraţie favorabilă. Ar fi astfel suficient să rezistăm pînă la o nouă schimbare a vînturilor mondiale; iar în plan extern să apărăm o teză juridică adecvată, aruncînd în joc pe arena internaţională valoarea strategică a poziţiilor noastre de peste mări. Dar sînt doisprezece ani de cînd climatul se înrăutăţeşte, cu toate eforturile imense pe care le depunem. Şi, de asemenea, nimic nu pare să justifice speranţa că marile puteri îşi vor schimba punctul de vedere, încercînd să stabilească un echilibru fără a lua în seamă provinciile noastre de peste mări; dimpotrivă, totul arată că o asemenea posibilitate se realizează numai prin ignorarea intereselor naţionale.

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

Chiar dacă n-ar mai exista și alte rațiuni, această simplă constatare ar fi suficientă pentru a trezi îndoieli asupra valabilității interpretării istorice a fenomenului pe care îl trăim. Cît despre noi, motivele care au provocat ostilitatea aproape generală și izolarea pe plan internațional se află în substratul uman al acestui fenomen, ce conferă întregii problematici în cauză o dimensiune mai amplă și mai profundă; dimensiunea pe care va trebui să construim o nouă arhitectură națională, solid fundamentată pe forța rațiunii ce decurge din integrarea noastră în realitate.

A sosit momentul să renunțăm la mituri și să înfruntăm realitatea, să stabilim granița între certitudini și îndoieli, să proclamăm principiile capabile să-i unească pe portughezi. Și această unire trebuie căutată în echilibru, căci orice curent extremist, de orice tendință, apare azi ca eminamente antinațional și nu poate contribui la unificare. Portughezii nu se vor uni niciodată în jurul unor principii a căror contradicție este evidentă, și cu atît mai puțin în jurul relicvelor trecutului.

Este momentul abdicării în favoarea autenticei unități a națiunii. Nu avem nevoie de mituri, căci numai în realitatea vie a ceea ce sîntem de fapt vom putea găsi bazele unei politici naționale care să conducă la soluții autentic portugheze pentru situația critică în care ne aflăm.

Iată, în rezumat, ideile care ar trebui să stea la baza unei noi politici naționale: autonomia progresivă pînă la atingerea unei autonomii interne totale; regionalizarea structurilor la toate nivelele; reprezentarea adecvată și participarea calitativă și cantitativă a populațiilor africane la viața politică a comunității portugheze; libera dezvoltate social-culturală; disponibilitatea resurselor militare prin mobilizare civilă; securitatea populațiilor și recunoașterea deschisă a dreptului popoarelor la autodeterminare, validînd autodeterminarea prin unitatea unei Portugalii într-un climat deschis și cu o fizionomie nouă.

Apărăm această teză din sentiment național și din respect față de memoria celor care și-au dat viața pe meleagurile Africii, dăruind patriei ultimul lor gînd. Este o singură cale spre a nu-i trăda: să construim în lumina unui spirit nou în pace și autenicitate o comunitate portugheză care să existe realmente, oricare ar fi statutul componentelor sale.

Dorim, mai presus de orice, ca Portugalia să fie o țară a progresului și a păcii, înglobînd ținuturi africane și portugheze prospere pe baza principiului autodeterminării și prin forța evidenței, impusă ca atare omenirii. Nu e încă prea tîrziu pentru a trece la realizarea acestui deziderat, atîta vreme cît vocea bunului simț va acoperi apologetica utopiilor și va oferi africanilor, fără a o impune, o patrie în care să se simtă într-adevăr portughezi. Pentru aceasta este imperios necesar să înfruntăm problemele fără subterfugii, să stabilim dialoguri cu africanii și, în acest caz, pacea

s-ar realiza de la sine și Portugalia și-ar regăsi drumul și poziția ei în Africa și în lume.

În acest context, susținem soluționarea problemei naționale pe baza unei ample deconcentrări și descentralizări a puterii, într-un climat de crescîndă regionalizare a structurilor politico-administrative a statelor noastre africane, într-un cadru cu rădăcini federative. Și dacă aceasta va fi opțiunea celor 25 de milioane de portughezi, atunci va trebui să asigurăm, în pofida extremiștilor, îndeplinirea voinței națiunii.

Va trebui deci ca, în lumina unui spirit nou, să chemăm națiunea să se pronunțe asupra drumurilor care-i vor călăuzi pașii. Spirit nou care va trebui să izvorască din acceptarea sinceră a faptului că popoarele africane aspiră la progres și bunăstare, dar în nici un caz cu obiective, principii și metode tutelare. Oricît de oneste ar fi intențiile, încercarea de a guverna Africa fără participarea efectivă a africanilor sapă o prăpastie adîncă. Nu trebuie în nici un caz să ajungem la paternalism, trebuie căutate soluțiile imediate pentru problemele fundamentale de reprezentare și competență, introducîndu-se reformele necesare în expresia fără echivoc a unei autodeterminări africane prin suveranitatea națională, suveranitate care, pentru a fi autentică, va trebui să fie exercitată de africani.

Va trebui să pășim pe calea valorificării instituțiilor africane, chemîndu-le să joace un rol național; de altfel, africanii sînt perfect capabili să-și definească propriile aspirații și să contribuie cu soluții valabile la coordonarea eficace a intereselor comune. Va trebui să instaurăm o justiție socială indiscutabilă, abolind privilegiile de clasă și de grup și dînd, în egală măsură, africanilor și europenilor posibilitatea de a-și spune cuvîntul. Va trebui să acționăm în scopul unei participări active a africanilor la sarcinile politico-administrative și economice de guvernare, într-o ambianță deschisă dialogului și exprimării libere a opiniilor. Va trebui să se asigure ordinea și spiritul cetățenesc, imperios necesare într-un astfel de climat, prin intermediul unei autorități ferme, de prestigiu și obiective, care să se exercite fără părtinire, fără tendințe de personalizare, străină de orice poate creea situații nedrepte, discriminatorii sau care atentează la libertățile fundamentale. Vor trebui de asemenea evitate devierile periculoase, cărora o asemenea politică le poate servi drept pretext, apărînd principiile democratice sănătoase împotriva manevrelor demagogice ale subversiunii anarhice.

În sfîrșit, va trebui alcătuit un program concret, care să înfățișeze clar revizuirea scopurilor noastre și să explice în detaliu etapele judicios programate: promovarea imediată a forțelor umane și instituțiilor africane, evoluția treptată spre o constituție federală, instituții democratice

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

autentic reprezentative, intenția clară și declarată anticipat de a supune această constituție unui referendum.

Sîntem pe deplin conștienți de riscurile pe care le comportă o atare linie politică, bazată pe deschidere, liberalizare, securitate civică, africanizare, pe autonomia teritoriilor de peste mări și pe respectarea dreptului popoarelor de a dispune de propriul destin, singura cale de soluționare a problemelor naționale: dar sîntem în aceeași măsură conștienți de riscurile mult mai grave pe care le-ar comporta ignorarea sau negarea ei.

Apărăm asfel, și avem toate motivele s-o facem, o politică de anticipare, pentru că socotim utopică posibilitatea de a conduce cu succes o acțiune care ar viza schimbarea cursului evenimentelor limitîndu-ne la a ne ține în pas cu ele și a le diminua consecințele. Dimpotrivă, trebuie să ne situăm în planul anticipării pentru a le putea evita, sau cel puțin pentru a avea posibilitatea de a le controla. Considerăm astfel absolut necesar să fie inversate datele problemei — și nu avem nici o îndoială cu privire la impactul care ar interveni în opinia mondială prin repunerea în ecuație a problemei naționale în termenii fidelității și coerenței cu logica astăzi refuzată. Între alte consecințe imediate, ar înceta virulenta campanie antiportugheză.

Dorim să explicăm, în încheierea pledoariei noastre, că nu ne socotim singurii deținători ai adevărului. Există și alte soluții, poate mai bune, și, tocmai de aceea, înțelegem ca această problemă, de mare importanță națională, să fie amplu dezbătută, pentru a face cunoscute națiunii căile ce vor trebui să-i conducă destinele.

Ascultînd de acest imperativ și la insistente solicitări, am acceptat să publicăm această carte care nu are alt scop decît acela de a oferi cititorilor posibilitatea de a reflecta asupra unei analize realiste și imparțiale a actualei conjuncturi portugheze, în vederea construirii unui viitor la care nouă secole de istorie ne dau drepturi depline.

În românește de CARMEN OPRIȘ

Primele legi ale Juntei Salvării Naționale

Populația oferă flori, băuturi și țigări soldaților ▶

Conferință de presă: António de Spinola, Costa Gomez și alți membri ai Juntei Salvării Naționale ▶▶

O PRIMEIRO DE JANEIRO

PRIMEIRAS LEIS DA JUNTA DE SALVAÇÃO NACIONAL

LEI

DECRETO-LEI

DECRETO-LEI

A população oferece flores, bebidas, cigarros e lembranças aos soldados

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Răsturnarea regimului fascist anunță un anotimp nou pentru creația artistică a Portugaliei. Publicăm aici cîteva desene satirice, de pregnantă atitudine anti-militaristă, ale lui João Abel Manta, care fuseseră interzise de cenzură în 1969 și au putut vedea lumina tiparului abia în primele zile după Eliberare.

JOÃO ABEL MANTA,
desen: Discurs electoral

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

JOÃO ABEL MANTA: Desen

POEME LUSITANE

MANUEL ALEGRE

CÎNTEC PENINSULAR

Că sunt aici mă doare. Şi sînt de nouă sute
de ani, dar fără-a creşte şi fără să mă schimb.
Atita doar, mai putred.
Mă doare rădăcina înfiptă-adînc în limb.

A fost război şi pace. Pe urmă, vremi cu soare.
S-a stins furtuna grea.
Şi multe se schimbară, dar n-a fost schimbătoare
dihania enormă ce are vîrsta mea.

Şi iar război şi pace. Se schimbă-acest pămint
în nouă sute de-ani.
Eu pururi sunt acelaşi. Şi-n monstrul care sînt
poate doar ochii încă mai strălucesc umani.

Adeseori strigat-am şi n-am fost auzit,
adeseori murit-am şi-am fost lăsat să mor
pe cîmpul de bătaie pe care-au răsărit
din sîngele meu pîine şi-atitea mii de flori.

Am mers din loc în loc
Croindu-mi anevoie un drum al meu, anume.
Şi-am combătut statornic războiul meu de foc
De faţă pretutindeni, dar n-am ieşit în lume.

Visat-am mii de vise, şi-au fost minciuni cu carul.
Ţinînd pămîntu-n palme de foame-avut-am parte.
Priviţi, de nouă sute de ani eu sînt calvarul,
eu, care nu-mi ştiu scrie nici numele pe-o carte.

Erou — îmi spun cu toţii — dar nu ştiu dac-o spun
pentru că iată: astăzi sunt mort sau încă viu.
Nu poate spune nimeni durerea-mi de nebun.
Că-n locu-acesta mi-e sortit să fiu.

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

FIAMA HASSE PAIS BRANDÃO

BĂRCI NOI

Lisabona lingă mare
Barca nouă pleacă-n zare
Ai, domniţa mea frumoasă!

Lisabona are nave
Construite acum din arme

Lisabona nave are,
Construite-acum din oameni

De război e barca nouă
Arma ţarina n-o sapă

De război făloasa navă
Cu bărbaţi pe mare-i dusă

Dusă-i barca nouă-n lume
Peste mări de arme plină

Cei plecaţi la bătălie
Nu ştiu ţarina s-o sape

Cu război în barca nouă
Au plecat bărbaţii mîndri

Au trimis în zare barca
Plină ochi cu arme rele

Lisabona peste ape
Arme noi trimite-n zare

MIGUEL TORGA

DIES IRAE

Tînjim spre cîntec, însă cîntec nu e.
Tînjim să plîngem, însă plînsul piere.
Stafia-ncuie
Cu-un deget ora noastră în tăcere.

Tînjim spre strigăt, însă fără urmă.
Tînjim spre fugă, însă fuga-adastă.
Stafia curmă
În astăzi viitoarea vreme-a noastră.

* Cîntăreţ popular (jogral), secolul XIV

Tînjim să omorîm: doar gloanţe oarbe.
Tînjim spre moarte, însă nu se poate.
Stafia-absoarbe
Viltoarea unde sufletul se zbate.

O, vremea-aceasta vană o blestem!
Mormînt de filigrane smălţuite
Exhibă viaţa moartă ce-o avem,
Angoase-ncremenite.

JOÃO ABEL MANTA: Desen

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

DAVID MOURÃO-FERREIRA

LITANIA PENTRU UMBRE

Nu-ntrebaţi nimica: sîntem înăuntru.
Zidul îngheţat e, cercul greu de frig,
Şi sîntem departe de izvorul vremii.
Nu-ntrebaţi nimica.
Goi sîntem şi muţi.

Botniţa au pus-o vîntului să tacă,
Şi zăgaz — să-nchidă oceanul verde.

Nu-ntrebaţi nimica: sîntem înăuntru
Sau departe foarte.
Nu-ntrebaţi nimica.

Fierbere pe stradă? Melcu-n scoica lui.
Sărăcie-n casă? Hrana în vitrină.
Nu-ntrebaţi nimica, nu-ntrebaţi nimica:
Spadă grea de fulger
umbra-i nesătulă.

Nu-ntrebaţi nimica: dezlegarea-i lungă.
Nu-ntrebaţi nimica: dezlegarea-i tristă.
Nu-ntrebaţi nimica: sîntem împotrivă
şi vom pierde jocul.
Poate-i chiar pierdut.

ALEXANDRE O'NEILL

POEM PREA PUŢIN ORIGINAL DESPRE FRICĂ

Frica va stăpîni totul
picioare
ambulanţe
luxul lustruit
de automobile

Va avea ochi unde nimeni nu-i vede
mînuţe grijulii
laţuri aproape inocente
urechi nu numai în perete

dar şi-n podea
în cavou
chiar în canale
şi poate (ai grijă)
urechi în propriile tale urechi

Frica va avea totul
fantome la operă
şedinţe neîntrerupte de spiritism
miracole
cortegii
fraze curajoase
domnişoare bine crescute
case sigure de asigurări
molîţioase case de toleranţă
conferinţe de tot soiul
congrese nenumărate
întreprinderi prospere
poeme originale
şi poeme ca acesta
proiecte scîrboase
obiecte
eroi
(da, frica va avea eroii săi!)
croitorese reale şi ireale
muncitori
(prea puţini)
funcţionari
(mulţi)
intelectuali
(cîţi sînt)
vocea ta poate
poate a mea
cu siguranţă a lor

Va avea capitale
şi ţări
mulţi prieteni
sărutări
îndrăgostiţi palizi
amanţi muţi
înfierbîntaţi
şi angoasaţi

Ah frica va stăpîni totul
Totul
(Mă gîndesc la cîte va stăpîni frica
şi mi-e frică
adică tocmai ceea ce vrea
Frica)

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

Frica va avea totul
aproape totul
şi fiecare pe drumul lui
va ajunge
aproape toţi
vom ajunge
şoareci
Da
şoareci

NATALIA CORREIA

TÎNGUIREA TINERELOR SUFLETE CENZURATE

Ne dau un crin şi un cuţit
Şi-un suflet pentru mers la şcoală
Şi etichete ce promit
Tulpină, frunză şi petală.

Ne dau o hartă-nchipuită
Cu forme de oraş sau stea
Un calendar de ebonită
Ce nu cuprinde vîrsta mea.

Ne dau cinstiri de manechin
Ca să justifice-o absenţă
Şi-un premiu — tot aşa să fim
Fără păcat ori inocenţă.

Ne dau o şapcă de şofer
Ca să ne facem poze patru.
Ne dau bilete pentru cer,
Decor pe scena unui teatru.

Pictează scăfîrlia goală
Cu pălăria de bunici,
Ca să nu iasă la iveală
Că sîntem singuri şi aici.

Istoria explică ce-i:
O portocală fără zeamă.
Şi-n van memoriei îi ceri
Cuvinte noi să-nsemne « teamă ».

Ne-aşează la fereastră-n faţă,
Dar e-o fereastră fără tren,
Ca să nu ştim ce dimineaţă
Băut-a roua din desen.

Strigoii-s foarte educaţi.
Noi adormim de plictiseală.
Paiaţe doar, care strigaţi
Cu vocea năclăită, goală.

Ne dau coperte de ceaslov,
Tutun şi cai de teleguţă,
Un pieptene, oglinda mov,
Să ţesălăm cîte-o maimuţă.

Un cui bătut în scăfîrlie
Iar scăfîrlia la centură
Ca trupul nostru să nu fie
A sufletului formă pură.

Ne dau coşciug solid de fier
Cu diamante-n loc de ţinte
Ca-nmormîntarea către cer
Să meargă iute, drept'nainte.

Ne dau porecla şi jurnalul,
Un avion şi-un clavecin,
Dar nu ne dau şi animalul
Ce-nfige cornul în destin.

Şi mateloţi din ceară-albastră
Cu timbru sec pe paşapoarte.
De-aceea dimensiunea noastră
Nu e nici viaţă. Nu-i nici moarte.

HELDER MACEDO

FRAGMENT DE POEM

Portugalie
precoce neam între sinucigaşi
prin datina cea veche de a deschide drumuri
Occident
patria mea calcinată

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

săpînd pentru a noastră-nmormîntare
adăposturi
cum să-ți spun
eu care nu știu despre mine
pierdut în sfere
și uluit că mai trăiesc
cum să-ți spun
ție și lumii întregi
în ziua dinaintea exploziei

JOÃO ABEL MANTA: Desene

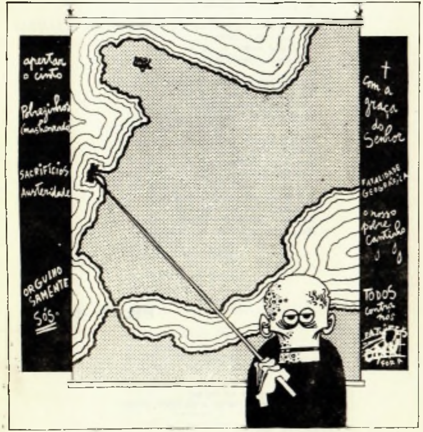

cum să iți spun ca să-nțelegi deodată
viața doar există
iar restul e nimic

Ființa mea întreagă
refuză despărțirea s-o cînte
nu cea cuprinsă-n sînge ci
a locului ursit
cînd scoarța rece-a gliei

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

pe care am supus-o
nu-şi poate-nvinge teama
de la-nceputul lumii
egală cu a noastră
de-a fi născut viaţă

O frustră necinstită iubire
care nu mai
poate sluji fiinţa dragă
şi ruşinos distruge se distruge
geloasă că vin alţii
meritînd
Dar
printre vechi ruine
se vor trezi din nou
curate orizonturi
şi doar absenţa iarăşi
va rămîne

CRISTOVAM PAIVA

SĂ NU FUG

Să nu fug. Orei să-i ţin piept
Fără cuvinte vane, fără vise
Frivole şi-alte nşelăciuni.
Ci într-o moarte mai adîncă
Să mă despoi de mine şi să fiu
Pe iarbă lepădat ca o cămaşă
Şi fără grabă să străbat potopul
Să nu mă las înfrînt. Să ţin piept orei
Pînă cînd fi-va zămislit, intact, poemul.

În româneşte de ROXANA EMINESCU

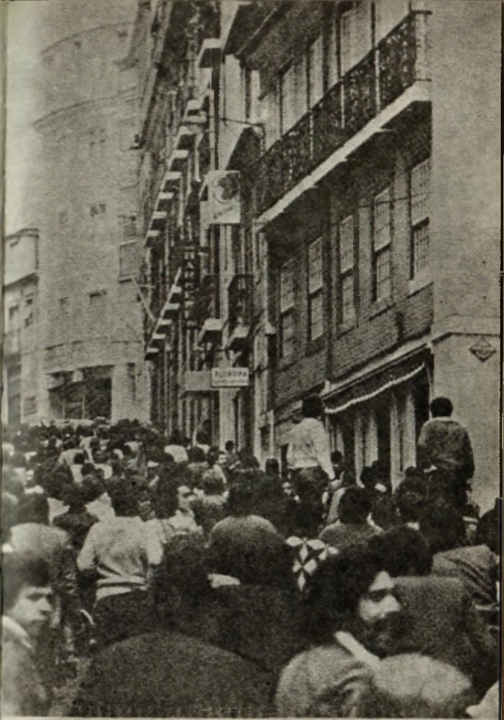

Aspecto da Rua Nova da Trindade

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Comicio do M. R. P. P. no Rossio. No monumento ficou gravada a sigla da organização

Zilele fierbinți ale Lisabonei: Mișcarea Revoluționară a Poporului Portughez ieșită din ilegalitate salută în piața Rossio acțiunea de eliberare întreprinsă de junta

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

DEMOCRAȚIA ȘI OPȚIUNILE UNEI VECHI CIVILIZAȚII

Corespondență din PARIS

Colaboratoare a revistei « Secolul 20 » cu pagini de nobilă atitudine anticolonialistă, Hélène Tournaire practică jurnalismul și literatura ca pe un exercițiu de luciditate perpetuu îndreptat contra alibiurilor comode ale spiritului. O experiență neașteptat diversă, în geografii amețitor distante, din jungla ecuatorială pînă în Manhattan, o inteligență mereu trează, capabilă de fervoare dar și de acidă perspicacitate, fac angajantă și vitală polemica pe care scriitoarea o duce, pretutindeni, împotriva inicvităților și anacronismelor opresive: convinsă că exotismul nu trebuie să însemne amăgire sau complice iresponsabilitate ci, dimpotrivă, simț acut al adevărurilor sociale și istorice. Cu o vibrantă omenie, și totodată cu o admirabilă vervă demistificatoare — la adresa prejudecăților sau a clișeelor publicitare — Hélène Tournaire a străbătut tărîmuri îndepărtate ca India, Cambodgia și Vietnam sau Congo și Angola. Aleasă de curînd vicepreședinte a Societății Oamenilor de Litere din Franța, ea ne-a încredințat aceste pagini despre transformările recente din Portugalia, — prețioase nu numai ca o dovadă de entuziasm și solidaritate progresistă, dar și ca mărturie a unei călătoare care a putut măsura, pînă în Insulinda și Macao, himericul ambițiilor pe care se bizuia « Imperiul Lusitan. ».

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

HÉLÈNE TOURNAIRE

CELE PATRU CHIPURI ALE PORTUGALIEI

Ani de zile s-au putut măslui alegerile, dar soarele unui popor nu se poate măslui.
Ferreiro de Castro (2 mai 1974)

Anul acesta, în Portugalia, mulţimea garoafelor a fost nemaipomenită. În piaţa Beira-Teja, unde-ţi întorceai ochii nu vedeai decît maldăre, maldăre, maldăre de garoafe. Roşii. Trezindu-se în a şasea lui zi de libertate, a fost singurul lucru roşu care s-a aflat la îndemîna acestui popor ai cărui oameni de patruzeci şi opt de ani nu ştiuseră niciodată ce-i o sărbătoare de 1 Mai şi nu le fusese nici măcar dat să rostească vreodată cuvintele *1 Mai*. Se ştie doar ce a însemnat cenzura, începînd din 1926 în Portugalia lui Salazar şi, din octombrie 1968, în aceea a lui Caetano. Singurele « ştiri » erau previziunile meteorologice. Toate textele ziarelor, inclusiv Mica Publicitate, trebuiau să poarte viza cenzurii. Portughezii nu au aflat, astfel, niciodată, că Parlamentul European de la Strasbourg a vorbit despre Grecia coloneilor, nici că Papa s-a dus acum cîţiva ani la Bombay. Cenzurate şi ele pînă în 1967, rezultatele sportive nu erau date în vileag dacă învingători erau un atlet sau o echipă din ţările răsăritene.

Mai puţin ipocrit decît ziarele, anuarul telefonic preciza, în articolul 23 al Regulamentului, condiţiile ce trebuiau respectate de abonaţi: dacă vorbeai de rău autorităţile sau dacă răspîndeai zvonuri « vădit false », telefonul îţi era suspendat pentru un timp nedeterminat. Cu alte cuvinte, înregistrarea convorbirilor particulare era, cinic legală. Şi pretutindeni faimoasa P.I.D.E. (Poliţia Internaţională şi de Apărare a Statului) dispunînd de douăzeci de mii de delatori, trăgea cu urechea. Era destul să rosteşti într-o cafenea sau într-o limbă străină cuvîntul *democraţie* ca să fii expulzat.

Nimic deci de mirare că în cursul acestui prim 1 Mai, plin de garoafe roşii, nu a răsunat nicăieri *Internaţionala*. Portughezii nu-i cunoşteau cuvintele în limba lor. Numai la radio o mai auzeau în unele dimineţi. Dar, fireşte, amputată de strofa în care se spune: « cele dintîi gloanţe vor fi pentru generalii noştri ».

Portughezii au avut şi ei Potemkinul lor: fregata *Gago Coutinho*. Secunzii şi marinarii de pe această fregată, au refuzat să deschidă focul, aşa cum le poruncea comandantul lor, împotriva unităţilor care dăduseră lovitura de stat de la 25 aprilie. Abia cîteva zile mai tîrziu, ei aflau la cinematograf rolul jucat de crucişătorul Potemkin, în timp ce micii vînzători ambulanţi îi îmbiau pe străzi, în gura mare: « Cărţi interzise, cărţi comuniste, cărţi socialiste ». Aceste cărţi erau însă, de cele mai multe ori, opere clasice. Îmi amintesc că în Angola, la un librar curajos în vitrina

căruia trona un bust al Marianei, fiindcă poliţia nu ştia că înfăţişa tipul Republicii Franceze, am văzut confiscîndu-se cărţi de Diderot, de Voltaire, de Rousseau. Şi Biblia. Trebuie să fac o paranteză. Biblia era interzisă fiindcă este Cartea Protestanţilor şi aceştia dau o interpretare liberă Scripturilor. În martie 1961, trei mii de protestanţi, albi, negri şi mulatri, au fost măcelăriţi în Africa, la Saint-Paul-de-Luanda şi îngropaţi cu buldozerul. Vinovaţi că îndrăzniseră să-şi aleagă religia lor. Mă aflam în acel moment acolo. Şi această « noapte » a Sfîntului Bartholomeu de la tropice este departe de a fi cel mai cumplit lucru pe care l-am văzut în acea colonie. Mă gîndesc la cadavrele celor prăjiţi în ulei care pluteau pe valuri, la copiii de zece ani cu lanţuri la glezne.

Dar să ne reîntoarcem la Lisabona, la adevăratul delir al primului 1 Mai, îmbătat de miresmele garoafelor şi de scînteietorul *vinho verde*. Portughezii trăiesc în acest moment, în acelaşi timp, anii 1789, 1917 şi 1936 [1].

Cu ce gînduri, cu ce stare de spirit, întîmpină tot ce li se întîmplă, atît de uluitor, fiii celei mai sărace şi mai neinstruite ţări din Europa? 42% de analfabeţi în 1962, după cifrele oficiale . Ce străfunduri de civilizaţie îi vor ajuta să se adapteze la o lume democratică, fără colonii? Dar — trebuie mai ales să ne întrebăm — unde au trăit lăuntric aceşti oameni în răstimpul acestei jumătăţi de veac de insomnie? Nu pot uita acea fîntînă de la Lisabona, din care apa ţîşneşte prin gura a patru chipuri umane: chipul unui alb, al unui negru, al unui galben şi al unei piei roşii. Fîntînă care îţi dă una din cheile cunoaşterii acestui popor atît de greu de înţeles, care, în plin veac al XX-lea, încă nu s-a trezit, al cărui elan adînc s-a frînt în veacul al XV-lea, în vremea cînd penelul lui Nuno Gonçalvès ţintuia privirea regelui său pe zări fără margini.

Voi lăsa pe alţii să vorbească despre greutatea dezlegării problemei *provinciilor* de peste mări. A Mozambicului unde sud-africanii nu vor renunţa uşor nici la sistemul lor de apartheid, nici la investiţiile făcute în prodigiosul complex hidroelectric în curs de construire la Cabora Bassa, nici la un foarte vechi fel de viaţă colonială simbolizată de hotelul Paloma, care îmbrăţişează cu aripile sale golful Lourenço Marques, domină oceanul cu înaltele lui grădini în terase şi aparţine reţelei hoteliere sud-africane *Southern Sun*. Rhodezia se va învoi la fel de greu să fie despărţită de *Beira*, singura ei ieşire la mare. În Angola (*provincie* cu teritoriu de două ori şi jumătate mai mare decît al Portugaliei, pe care îţi trebuie opt zile să-l străbaţi cu trenul de la Lobito la Texeira-de-Souza) societăţile petroliere *Texaco*, *Petrofina*, *Gulf* şi altele, nu vor vedea cu ochi buni o administraţie care le-ar îngrădi activităţile. Din îngustul teritoriu Cabinda, devenit un nou Koweit, se vor extrage, în 1978, şaizeci şi cinci de milioane de tone de petrol şi, peste douăzeci de ani, o sută cincizeci de milioane de tone. Fără să mai vorbim de fierul, de arama, de manganul, de blendele şi de diamantele ascunse în acest ţinut, unde navigatorul Diogo Cao a acostat în 1483, cînd Mani-Congo stăpînea patru provincii situate la cele Patru Răsărituri, guvernate de cei patru prinţi, fii ai surorii regelui, credincioşi monarhului socotit buric al pămîntului.

Acum, soarta tuturor acestor ţinuturi nu va mai atîrna de hotărîrea pontificală a lui Alexandru Borgia care, în 1493, declara Africa « sferă de interes portughez ». Ce delicată balanţă între legitimele revendicări naţionaliste africane şi supravieţuirea unei metropole istovite, neputincioasă să-şi integreze fiii de peste mări, nemaifiind în stare să-şi hrănească nici pe cei din propriile ei hotare, cam două milioane din aceştia trebuind să-şi cîştige viaţa departe de patrie, printre străini!

---

[1] 1936, Frontul Popular din Franţa.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Ceea ce mă preocupă pe mine este în deosebi reacţiunea acestui popor cînd va deveni conştient de îndatoririle libertăţii. Mai ales cînd va înţelege că, din cele patru chipuri, va trebui să păstreze numai unul. Pe cel de Piele Roşie (Brazilia) îl pierduse din 1822, dar nu-şi dăduse seama. Păstrase mai departe obişnuinţa de a se socoti la el acasă din China pînă la Amazon, ţară de nestatornicie oceanică, potrivită firii sale fremătătoare, înclinată spre visare şi acelui *saudade* care nu este nici *spleen-ul* britanic, nici *dorul* românesc, nici *nostalgia* franceză. Netraductibilul *saudade* al unui popor obişnuit de atîtea veacuri să vadă pe ai săi pornind spre nesiguranţa descoperirilor sau a bătăliilor, spre necunoscut, fără nădeje de reîntoarcere.

De ce să pornească?

Infantele Anrique — al cărui chip auster şi întunecat poate fi văzut în spatele tatălui său, Alfons al V-lea, pe polipticul lui Nuno Gonçalvès — supranumit Enric Navigatorul, un navigator care nu s-a avîntat niciodată pe mare şi s-a ferit într-atîta de primejdii încît a murit fără să fi cunoscut femeia — infantele Dom Anrique, deci, ale cărui iniţiale înseamnă *plecare*, a voit ca marinarii săi să-şi înfrîngă teama de promontorii necunoscute. Astfel, caravelele lui au dus Portugalia mai departe încă de acel regat al Preotului Ioan la care visa în zilele din urmă întreg Evul Mediu agonic. Luceferii cerului de miază-zi şi nesfîrşirea pe care Dom Anrique o întrezărea, închis în sihăstria sa de la Sagres, aveau să rămînă moştenire portughezilor. Şi s-a ivit un poet care a justificat nemăsuratul imperiu: Luis de Camoëns. *Luisiadele* lui aparţin tezaurului omenirii prin străfulgerarea aproape profetică de care sînt străbătute. Însă darul pe care Camoëns l-a făcut propriu zis lusitanienilor a fost « sentimentul unei revelaţii răspîndite în Spaţiu, al unei raţiuni luminoase care, zdrobind încătuşările şi îngustimea condiţiilor, a îngăduit o măsură regească omului; o mistică a întinderilor şi a descoperii: un vis treaz ». *(René, căpitanul)*.

Portughezii au în sînge conceptul imperului într-o accepţie deosebită de aceea a celorlalte popoare colonizatoare. La drept vorbind, ei nu sînt coloni. Evanghelizatori cumpliţi, gata să răspîndească teroarea, da, dar coloni nu. *Micii albi* portughezi din Africa sînt prea săraci ca să se poarte ca nişte stăpîni. Şi nu au nici măcar pofta de a o face. Fîntîna cu patru chipuri are o semnificaţie adîncă, tradusă în viaţă prin încrucişare. Fapte ruşinoase, ca furnizarea forţată de mînă de lucru în schimbul unei redevenţe lunare pe cap de muncitor, a unor cîştiguri suplimentare la traficul feroviar şi tarifele vamale, şi a obligaţiei Republicii Sud-Africane de a tranzita trei sute de mii de lăzi cu citrice, pe an, prin portul Laurenço Marquez, erau opera lui Salazar. Negri, mulatri şi albi au luptat cot la cot pentru liberare.

Presiunea mişcărilor naţionaliste, morţii, sumedenia de morţi din ultimii zece ani, au făcut — familiile, sufleteşte, societatea, economiceşte şi pe generalul Spinola, politiceşte — să înţeleagă că ceva trebuie schimbat. Dar ce anume? Luarea de poziţie a tinerilor ofiţeri, de la 25 aprilie, care şi-au dat seama că războiul este pierdut în Africa, s-a datorat în bună măsură temerii de a se vedea izgoniţi din Guineea-Bissau aşa cum au fost izgoniţi din India în 1962. « Nu trebuie să mai cunoaştem umilirea suferită în Goa », a fost strigătul de alarmă şi cuvîntul de ordine sprijinit de generalul Antonio de Spinola cu o idee — în cartea sa *Viitorul Portugaliei* — care a făcut să explodeze butoiul cu pulbere. Ţin să subliniez: *o idee*. Una singură: « războiul nu poate fi cîştigat cu armele ». Acest lucru, toţi portughezii l-au înţeles şi continuă să-l recunoască. Dar a recunoaşte teritoriilor africane, teritoriului Macao şi Timorului o identitate proprie, va însemna, pentru masse, mai puţin o decolonizare cît o redefinire a sentimentului naţional. Pentru prima oară, din veacul al XV-lea, Portugalia va avea margini vizibile şi durabile.

Am fost întotdeauna uimită de faptul că, deosebit de bogată în povestiri tragico-maritime, literatura portugheză nu posedă romane exotice. Nici un Pierre

Loti, nici un Claude Farrère, nici un André Chevrillon, nici un Francis de Croisset sau Henri Michaux (pentru a ne situa la toate nivelurile), printre aceşti infruntători de furtuni cărora un chinez, un filipinez sau un african nu le făcea mai multă impresie decît vecinii lor de etaj. Personal, nu socotesc admirabila *Pădure Virgină* a lui Ferreira de Castro, tradusă în franţuzeşte de Blaise Cendrars, drept o povestire exotică. Brazilia este o voce portugheză, incarnarea fîntînii cu patru chipuri, şi Jorge Amado a cărui întreagă operă este o manifestare de sincretism, nu va spune contrariul. La 76 de ani deci, Ferreira de Castro a putut, în balconul locuinţei sale de la Lisabona, din Rua Misericordia, să trăiască acest întîi 1 Mai pe care nu înceta să-l cheme.

Dacă portughezii, răspîndiţi pe patru continente, nu sînt curioşi de diversităţile lumii, în ce constă interesul lor adînc? Mie mi se pare că trăirea lor efectivă nu se situează niciodată acolo unde ea se desfăşoară în mod vizibil. Singurul lor mare pictor, Nuno Gonçalvès, a înfăţişat priviri care văd dincolo de spaţiu şi de timp. Oriunde s-ar afla, pentru ei spaţiul este lăuntric şi timpul nu are nici o realitate. Portughezii nu cred în destin. În ce altă ţară, o regină moartă, fost-a ea scoasă din mormînt, încoronată şi mîna ei putrezită întinsă pentru a fi sărutată? Cînd Sebastian a dispărut la 5 august 1578, la Alcacer-Kébir, părea firesc ca — deşi tînărul rege era mort, armata pierdută şi Portugalia pradă dominaţiei spaniole, — nimeni să nu intervină. În 1640, ducele de Braganza, preluînd sceptrul, a declarat că dacă Sebastian reapare, va fi gata să-i restituie tronul. Nimeni nu s-a mirat de această declaraţie. Unii îl aşteaptă încă pe Sebastian.

Abia în secolul al XIX-lea, istoricul Alessandro Herculana a făcut un soi de mulaj liric al vieţii lui Sebastian şi, la prima vedere, s-ar putea crede că insultele aduse lui Herculano de şcolile literare ulterioare, mai ales de curentul « înfrînţilor vieţii » se datorau chipului în care istoricul îşi înfăţişase eroul. Realitatea era alta acum. Epoca corespundea, prin independenţa Braziliei, cu această primă rupere a Imperiului, durere de care visătorii tot nu s-au vindecat.

Un autor atît de contemporan (49 de ani), atît de angajat politiceşte şi încrezător în viitor, cum este José Cardaso Pirez simte nevoia în volumul său « Moştenitorul » să biciue *sebastianismul*. El, cel puţin, nu s-a sinucis aşa cum au făcut-o Antero Quental şi Sa Carneiro care, şi ei, respingeau tradiţia epică romantică. Dar ce putea fi mai romantic decît sinuciderea lui Sa Carneiro care, în frac, şi-a tras un glonte în cap, într-un hotel din Montparnasse.

José Cardoso Pirez atacă şi pe Pessoa, despre care scrie: « Inevitabilul Pessoa. Fernando Seabra Pessoa (1888-1935), Don Sebastian al poeziei naţionale! ».

Înţeleg foarte bine iritarea produsă lui Pirez de scriitorul socotit de străinătate drept cel mai mare poet portughez de la Camoëns pînă în prezent. Să înţeleagă însă şi el fascinaţia pe care o poate suscita creatorul *eteronimelor* care sub trei nume diferite: Alvaro De Campos (un liric al lumii viitoare), Ricardo Reis (un diamantar al limbajului, de o cultură fabuloasă) şi Alberto Caeiro (un bucolic) s-a împărţit în trei personaje fără nici o asemănare între ele, încercînd într-o primejdioasă aventură să exprime cele patru chipuri ale Portugaliei.

José Cardoso Pirez şi mezinul său Alvaro Guerra (38 de ani) se vor mai realişti. Din nefericire, analfabetismul, înapoierea intelectuală şi morală a poporului lor, abrutizat de 50 de ani de dictatură fascistă, îi obligă să folosească forme pentru noi desuete, povestiri medievale cu seniori folosind dreptul lor de prioritate asupra tinerelor căsătorite. Este interesant de menţionat că la Pirez, în *Moştenitorul*, şi la Guerra, în *Dulăii*, personajele principale sînt nişte cîini feroci dresaţi pentru pază şi vînătoare. Simbolism care exprima conflictul stăpîn-sclavi, dominînd în Portugalia pînă la 25 aprilie 1974.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Nu fără emoţie recitesc dedicaţia pe care Alvaro Guerra a scris-o pe exemplarul din *Dulăii* pe care mi l-a dăruit: « Lui Hélène Tournaire, în amintirea unei convorbiri, pentru mine, în sfîrşit, *libere*. Prietenia lui Alvaro Guerra, Paris, noiembrie 1970 ».

Portugalia va ieşi oare, în cele din urmă, din Evul Mediu, îşi va descoperi ea adevăratul, unicul ei chip? De pe acum, la Batalha unde sînt înmormîntaţi şi Infantele Dom Anrique şi Soldatul necunoscut portughez, din primul război mondial, militarii care stau de pază au două flori înfipte în ţeava puştii lor: o garoafă roşie şi una albă.

Exclusivitate pentru « Secolul 20 »

În româneşte de LIDA IGIROŞIANU

Mario Soarez, conducătorul Partidului Socialist, actualmente Ministrul de externe în guvernul provizoriu.

▲

30 Aprilie: Intoarcerea conducătorului comunist Alvaro Cunhal; în dreapta, aplaudînd, socialistul Mario Soares

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Corespondență din LISABONA

CLÁUDIO TORRÉS

ÎNTÎLNIRE CU LIBERTATEA

exclusivitate pentru

Secolul20

Corespondentul nostru este unul dintre miile de intelectuali progresişti portughezi care, manifestîndu-şi dezacordul faţă de politica guvernului fascist, a fost nevoit să-şi părăsească ţara. O parte din lungul exil a petrecut-o împreună cu soţia sa Manuela de Barros Ferreira, în România, urmînd, aici, cu strălucire, studii universitare. Reîntîlnirea cu patria, şi cu un nou destin, de libertate, s-a petrecut semnificativ şi exaltant: de la Paris, unde se găsea la 25 aprilie, Claudio Torrés venea la Lisabona cu primul avion de exilaţi care se întorceau în ţară.

« În această clipă trecem frontiera Portugaliei», a anunţat, în difuzoarele de la bord, o voce cîntată şi indiferentă, aceeaşi voce care, cu mult timp în urmă, te poftea să-ţi iei centura de siguranţă şi cei treisprezece ani de exil. Abia atunci am descoperit că, în mulţumea de călători care trăgeau nervos din ultimele ţigări franţuzeşti, stăpîniţi încă de neîncredere şi teamă, se aflau doar doi străini, două bătrînele în căutare de atracţii turistice.

Cutremurîndu-se de strigătul delirant al mulţimii, avionul a aterizat curînd, în acordurile « Internaţionalei». Era primul avion de exilaţi care ateriza la Lisabona după douăzeci şi cinci aprilie. Şocul produs de noua realitate nu poate fi descris. Dintr-o ţară mohorîtă, locuită de oameni cu căluşul în gură, Portugalia s-a transformat într-un strigăt de speranţă. O societate care părea condamnată la sufocare şi neputinţă a dat dovezi de extraordinară inteligenţă şi voinţă de nezdruncinat. De la o zi la alta, o lume care părea resemnată, nepăsătoare, circumspectă, lipsită de încredere în sine şi ignorîndu-şi drepturile, s-a trezit aplaudîndu-i pe răzvrătiţi, ajutîndu-i pe subversivi şi îmbrăţişînd carele de luptă. Şi apoi a defilat cu seninătate şi entuziasm, exprimîndu-şi imensa bucurie şi emoţia nestăpînită, aprobarea fără rezerve a hotărîrii militarilor revoluţionari. Acolo unde aproape totul părea înrobit de dictatura spaimei, înfloreşte acum garoafa — simbol al victoriei.

Graţie experienţei trăite, cadrele forţelor armate, ofiţerii inferiori şi soldaţii, au putut să se smulgă de sub influenţa ideologiei colonialiste care le fusese impusă în şcoală şi la cazarmă şi să înţeleagă pe deplin cauza dreaptă a mişcărilor de eliberare şi imposibila supravieţuire militară a războiului. Îndărătnicia fascismului destituit a legat strîns obiectivele centrale ale revoluţiei: lichidarea colonialismului şi distrugerea fascismului.

Entuziasmul manifestat de masele populare pe străzi, la locurile de muncă, în organizaţiile sindicale, în serviciile publice, a asigurat, într-o primă fază, bazele pentru distrugerea politică a principalelor instituţii fasciste. Grandioasa manifestaţie de la 1 Mai a fost dovada imediată a capacităţii de a-şi exercita libertatea, pe care o redobîndeşte un popor strivit timp de cincizeci de ani de un regim de teroare. Libertatea cuvîntului, libertatea de asociaţie, sînt astăzi o realitate; mai mult decît atît, sindicalismul spontan a iniţiat o experienţă de autogestiune în serviciile publice şi în unele întreprinderi, mai cu seamă în cele legate de mijloacele de informaţie.

Pare întemeiată speranţa că un asemenea drum este ireversibil. Dar sîntem încă departe de neutralizarea materială a pilonilor sociali şi economici ai fascismului: dominaţia burgheziei seniorale persistă. Libertatea a fost cucerită şi va putea fi menţinută şi lărgită, dar făurirea democraţiei politice abia a început. Forţele populare şi organizaţiile lor revoluţionare trebuie să înveţe acum s-o consolideze. Răzvrătirea a fost înfăptuită. Revoluţia rămîne de înfăptuit. Ţara a atins nivelul ei cel mai scăzut de umilinţă şi mizerie. Poporului îi revine datoria de a lua destinul Portugaliei în propriile sale mîini. O dată pentru totdeauna. Un întreg popor va fi acum responsabil, sau va învăţa să fie, o colectivitate înrobită va trebui să se transforme într-un popor de oameni liberi, capabili să-şi construiască viitorul pe temeliile acestui prezent de ruine.

Pentru mine, ca pentru miile de exilaţi, momentul acesta înseamnă întoarcerea, reintegrarea într-o ţară recucerită. Aducem cu noi nu numai dorul, ci şi, mai ales, experienţa multor ani trăiţi în ţări diferite, prietenia şi dragostea altor popoare. Aducem cu noi posibilitatea de a creea noi punţi de cunoaştere şi înţelegere reciprocă.

În româneşte de CARMEN OPRIŞ şi ROXANA EMINESCU

Guimarães — tineri manifestanţi aclamînd Junta Salvării Naţionale ▶▶

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

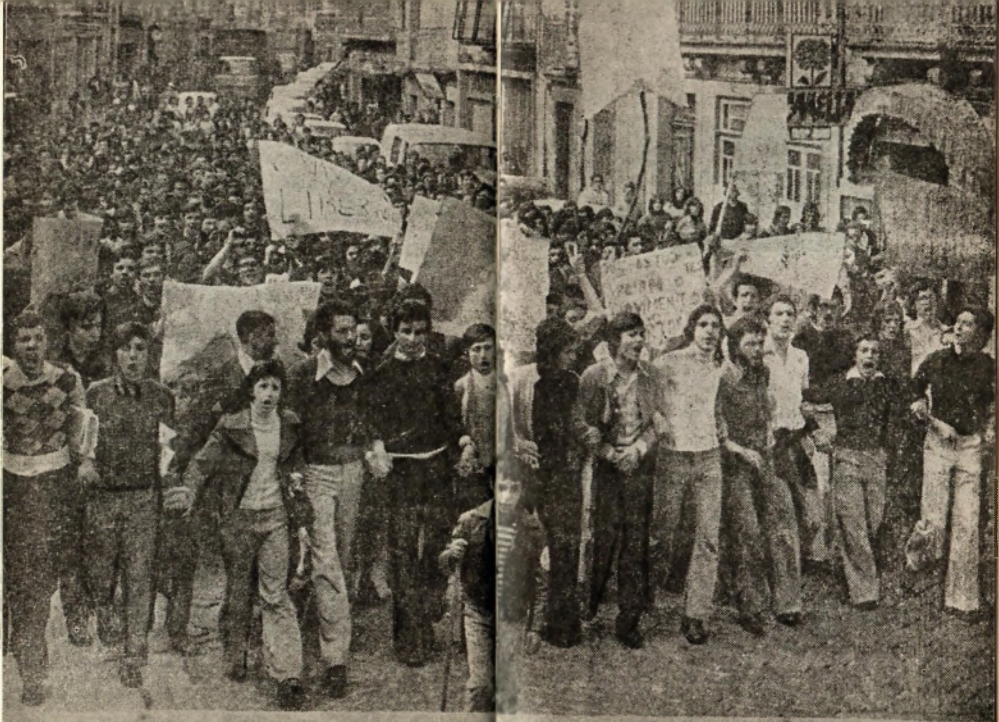

GUIMARÃES — Manifestantes percorrem a Rua de Santo António aclamando a Junta de Salvação Nacional

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

DINAMICA REALISMULUI ÎN PROZA LATINO-AMERICANĂ

GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ

ÎNECATUL CEL MAI FRUMOS DIN LUME

Cei dintîi copii ce zăriră promontoriul întunecat și ascuns care se apropia de mare, nădăjduiră o clipă că e un vas dușman. Mai apoi văzură că nu avea nici catarge, nici steaguri și se gîndiră că ar putea fi o balenă. Cînd rămase însă împotomolit în nisipul de la țărm și-l despuiară de tufele de sargase, filamentele de meduze și frînturile de bancuri de pești și de naufragii, numai atunci descoperiră că era un înecat.

Se jucaseră cu el toată după amiaza, îngropîndu-l și dezgropîndu-l din nisip, cînd cineva îi văzu întîmplător și dădu de veste în sat. Bărbații care l-au purtat la casa cea mai apropiată l-au simțit atîrnînd mai greu decît toți morții cunoscuți pînă atunci, aproape cît un cal, și și-au zis că plutise pesemne prea mult în derivă și avea oasele îmbibate de apă. Cînd îl întinseră pe jos văzură că fusese cu mult mai mare decît orice om, căci abia de încăpea în casă, dar se gîndiră că însușirea de a crește și după moarte era în firea anumitor înecați. Mirosea a mare, și numai după formă se putea ghici că era leșul unei ființe omenești, căci avea pielea acoperită de o cuirasă de peștișori și de mîl.

N-a fost nevoie să-i spele fața ca să afle că era vorba de un mort străin. Satul abia de avea vreo douăzeci de case de scîndură, cu curți de piatră fără flori, împrăștiate undeva, la marginea unui cap deșertic. Pămîntul era atît de puțin, încît mamele aveau mereu grija copiilor să nu-i ia vîntul, și puținii morți pe care îi aduceau anii, trebuiau să-i arunce de pe faleze. Dar marea era blîndă și darnică, și toți bărbații încăpeau în șapte bărci. Încît, atunci cînd dădură de înecat, le-a fost de-ajuns să se uite unii la alții ca să-și dea seama că nimeni nu era lipsă.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

În noaptea aceea n-au ieşit la lucru pe mare. În timp ce bărbaţii umblau să afle de nu lipsea cumva cineva prin satele vecine, femeile rămaseră să îngrijească de înecat. Îl spălară de mîl cu şomoioage de bucsău, îi descîlciră din păr scaieţii submarini şi-l răzuiră de peşti cu cuţite de curăţat solzii. Pe măsură ce o făceau, băgară de seamă că vegetaţia lui venea din oceane depărtate şi din ape adînci şi că veşmintele îi erau zdrenţuite de parcă ar fi navigat prin labirinte de coral. Mai băgară de seamă că îşi îndura moartea cu bărbăţie, căci nu avea chipul singuratic al înecaţilor în mare şi nici privirea sordidă şi nevoiaşă a înecaţilor în rîuri. Dar numai cînd îl terminară de curăţat înţeleseră cu adevărat ce fel de om era, şi atunci li se tăie răsuflarea. Nu numai că era cel mai înalt, mai puternic, mai bărbat şi mai bine dăruit din cîţi văzuseră vreodată, ci chiar cînd îl priveau tot nu-l puteau cuprinde cu mintea.

În tot satul nu s-a găsit un pat destul de mare ca să-l culce, nici o masă îndeajuns de zdravănă pentru priveghi. Nu i-au încăput pantalonii de sărbătoare ai celor mai înalţi bărbaţi, nici cămăşile de duminică a celor mai vînjoşi, nici încălţările aceluia cu talpa cea mai lată. Vrăjite de urieşenia şi frumuseţea lui, femeile hotărîră atunci să-i croiască nişte pantaloni dintr-o bucată bună de velă de mizenă, şi o cămaşă din panglici de mireasă, ca să-şi poată continua moartea cum se cuvine. În vreme ce coseau, aşezate în cerc şi privind la mort între o împunsătură de ac şi alta, le părea că vîntul n-a fost nicicînd atît de puternic, nici Marea Caraibilor aşa de răscolită ca în acea noapte, şi bănuiau că schimbările acelea aveau ceva a face cu mortul. Gîndeau că dacă bărbatul acela minunat ar fi trăit în satul lor, casa lui ar fi avut uşi mai largi, tavanul mai înalt şi podeaua mai temeinică, iar patul ar fi fost făcut din coaste de navă cu buloane de fier, şi femeia lui ar fi fost cea mai fericită. De-atîta ascultare s-ar fi bucurat, gîndeau ele, că ar fi scos peştii din mare chemînsu-i doar pe nume, şi-atîta sîrguinţă ar fi pus în muncă, încît ar fi făcut să ţîşnească izvoare din piatră seacă, iar pe faleze ar fi putut să sădească flori. In taină îl asemuiră cu bărbaţii lor, gîndind că aceia n-ar fi în stare într-o viaţă să facă ce făcea el într-o noapte, şi sfîrşiră prin a-i respinge, în străfundul inimi, ca pe fiinţele cele mai slăbănoage şi pricăjite cu putinţă. Prin aceste labirinte ale închipuirii rătăceau, cînd cea mai bătrînă dintre femei, care, fiind cea mai bătrînă, îl contemplase pe înecat nu atît pătimaş cît compătimitor, suspină:

— După figură trebuie că-l cheamă Esteban.

Era adevărat Celor mai multe le-a fost de-ajuns să-l mai privească odată ca să înţeleagă că nu putea avea alt nume. Cele mai îndărătnice, care erau cele mai tinere, rămaseră cu iluzia că odată îmbrăcat, culcat între flori şi încălţat cu pantofi de lac, l-ar fi putut chema Lautaro. Era însă o iluzie vană. Linţoliul se dovedi a fi scurt, pantalonii rău croiţi şi cusuţi şi mai rău îi veniră strîmţi, iar puterile ascunse ale inimii sale făceau să-i sară nasturii de la cămaşă. După miezul nopţii conteniră gemetele vîntului şi marea căzu în somnul de miercuri. Tăcerea sfîrşi cu cele din urmă îndoieli; era Esteban. Femeile care îl îmbrăcaseră, cele care îl pieptănaseră, cele care-i tăiaseră unghiile şi-i răseseră barba nu şi-au putut opri un fior de compătimire cînd trebuiră să se resemneze a-l lăsa să zacă pe jos. Doar atunci îşi dădură seama cît de nefericit trebuie să-l fi făcut trupul acela nemaiîntîlnit, dacă şi după moarte îi făcea necazuri. Cît trăia îl văzură osîndit să intre pieziş pe uşi, să-şi spargă capul de pragul de sus, în vizite să rămînă în picioare fără a şti unde să-şi ţină mîinile fragede şi trandafirii de bou de mare, în vreme ce stăpîna casei căuta scaunul cel mai rezistent şi-l ruga moartă de spaimă: aşează-te aici Esteban, te rog mult, şi el sprijinit de perete, zîmbind, nu vă faceţi griji, doamnă, stau bine aşa, avînd călcîiele de carne vie şi spinarea opărită de atîta repetat acelaşi şi-acelaşi lucru în vizite, nu vă faceţi griji, doamnă, stau bine aşa, numai ca să nu

pată ruşinea de a rupe scaunul, şi poate fără a fi ştiut vreodată că cei care-i ziceau nu pleca Esteban, rămîi măcar pînă se face cafeaua, erau aceiaşi care şopteau pe urmă s-a dus prostălăul cel mare, ce bine, a plecat tontul cel chipeş. Asemenea gînduri nutreau femeile în faţa leşului, puţin înainte să se crape de ziuă. Mai tîrziu, cînd i-au acoperit faţa cu o basma ca să nu-l supere lumina, l-au văzut aşa de mort pentru totdeauna, atît de neajutorat, atît de asemănător cu bărbaţii lor, că în inima lor s-au deschis primele crăpături de lacrimi. A început a suspina una dintre cele mai tinere. Celelalte, îndemnîndu-se una pe alta, trecură de la ofuri la bocete, şi pe cît hohoteau, pe atît simţeau mai multă poftă de plîns, căci înecatul le devenea tot mai Esteban, pînă ce îl plînseră atîta că se preschimbă în omul cel mai părăsit, cel mai blînd şi cel mai săritor de pe faţa pămîntului, bietul Esteban. Aşa încît atunci cînd bărbaţii se întoarseră cu vestea că înecatul nu era din satele vecine, ele simţiră un gol de bucurie printre lacrimi.

— Domnul fie lăudat — suspinară —: e al nostru!

Bărbaţii crezură că izmenelile acelea nu erau altceva decît nazuri de muiere. Obosiţi de întortocheatele căutări de noapte, nu voiau nimic altceva decît să scape odată de angaraua cu străinul înainte de a începe să ardă soarele acelei zile aride şi fără vînt. Încropiră o năsălie din resturi de trincheţi şi vergi şi o legară cu cele mai groase parîme, ca să ţină greutatea trupului pînă la faleze. Au vrut să-i atîrne de picioare cu lanţuri o ancoră de vapor comercial ca se să scufunde cu uşurinţă în mările cele mai adînci, acolo unde peştii sînt orbi, iar scafandrii mor de urît, astfel încît curenţii răi să nu-l aducă înapoi la mal, aşa cum se întîmplase şi cu alte trupuri. Dar pe cît se grăbeau ei de tare, pe atît li se năzăreau mai multe femeilor, ca să piardă vremea. Umblau de colo-colo ca găinile speriate ciugulind amulete marinăreşti de prin lăzi, unele încurcîndu-i ici pentru că voiau să-i pună înecatului scapularele de vînt bun, altele încurcîndu-i colo, ca să-i încopcieze la încheietură o brăţară de găsit calea cea bună, şi după atîta du-te de-aici, muiere, stai binişor unde nu mă încurci, iacă, maică m-ai făcut să cad peste răposatul, bărbaţilor li se umflă fierea de bănuieli, şi începură a bodogăni că la ce bun să împodobeşti cu atîta fierărie, de parcă ar fi iconostasul bisericii, un venetic, dacă tot aveau să-l sfîşie rechinii, cu toate piroanele şi aghiazmatarele ce le-ar purta, dar ele scormoneau mai departe prin relicvele lor de doi bani, ducînd şi-aducînd altele şi altele, împiedicîndu-se, în vreme ce cîte păstrau pentru lacrimi le ieşiau cu suspinele aşa că, în cele din urmă, bărbaţii răcniră că ce va să zică atîta hărmălaie pentru un mort adus de valuri, pentru un înecat al nimănui, pentru o căcăcioasă de mortăciune. Una dintre femei, jignită de atîta nepăsare, îi smulse cadavrului basmaua de pe faţă, atunci şi bărbaţilor li se tăie răsuflarea.

Era Esteban. N-a fost nevoie să le zică de două ori ca să-l recunoască. Dacă le-ar fi spus Sir Walter Raleigh, pînă şi pe ei i-ar fi uluit vorba-i străină, papagalul ce-l purta pe umăr, arhebuza de împuşcat canibali, dar Esteban putea fi doar unul pe lume, şi zăcea acolo ca un peşte spinos, fără cizme, cu nişte pantaloni de pui de bogda-proste şi unghiile astea ale lui de piatră ce se puteau tăia doar cu cuţitul. A fost de-ajuns să-i ia de pe faţă basmaua ca să-şi dea seama că el se sfia foarte, că nu era vina lui că-i aşa mare, nici aşa de greu nici aşa de frumos, şi de-ar fi ştiut ce avea să se întîmple şi-ar fi căutat un loc mai ascuns să se înece, serios, mi-aş fi atîrnat chiar eu de gît o ancorală de galion şi m-aş fi dus să mă arunc ca din întîmplare de pe faleze, ca să nu mai fac acum atîta deranj cu leşul ăsta de miercuri, cum ziceţi domniile voastre, ca să nu supăr pe nimeni cu porcăria asta de mortăciune care n-are nimic a face cu mine. Era atît adevăr în chipul în care zăcea acolo, încît pînă şi pe bărbaţii cei mai bănuitori, cei ce-şi amărau minuţioasele nopţi ale mării cu spaima ca femeile să obosească a mai visa la ei şi să înceapă a visa la

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

înecați, pînă și pe ei, și pe alții mai neînduplecați, îi înfioră pînă în măduva oaselor sinceritatea lui Esteban.

Așa se întîmplă că-i făcură funeraliile cele mai minunate care se pot închipui pentru un înecat de pripas. Unele femei care se duseseră să caute flori prin satele vecine se întoarseră însoțite de altele, ce nu credeau ce le povestiseră, și acestea plecară după alte flori cînd văzură mortul, și aduseră tot mai multe, pînă cînd au fost atîtea flori și atîta lume că abia mai aveai loc să te miști. În ultima clipă i-a durut gîndul de a-l înapoia orfan apelor, și-i aleseră un tată și o mamă între cei mai buni, și alții îi deveniră frați, unchi și veri, încît printr-însul toți locuitorii satului au ajuns între ei neamuri. Unii marinari care auziră bocetele din depărtare se rătăciră, și se află că unul a pus să fie legat de arborele mare, amintindu-și de vechi povești cu sirene. În timp ce-și disputau cinstea de a-l purta pe umeri pe povîrnișul abrupt al falezelor, bărbați și femei au avut pentru prima oară conștiința ulițelor lor triste, a curților aride, a viselor lor strîmte, în fața splendorii și frumuseții înecatului lor. Îl lăsară să cadă fără ancoră, ca să se întoarcă de va vrea, și cînd va vrea, și cu toții își opriră răsuflarea în clipa cît un veac, cît dură căderea trupului pînă în prăpastie. N-a fost nevoie să se uite unii la alții ca să-și dea seama că acum unul era lipsă, și, niciodată nu mai aveau să fie cu toții. Dar mai știau că de atunci totul avea să fie altfel, că ușile caselor lor aveau să fie mai largi, tavanele mai înalte, podoabele mai temeinice, ca amintirea lui Esteban să se poată plimba în voie peste tot fără să se poticnească de pragul de sus și nimeni să nu poată murmura în viitor a murit prostălăul cel mare, ce păcat, a murit tontul cel chipeș, căci ei aveau să vopsească fațadele în culori vesele ca să veșnicească amintirea lui Esteban, și aveau să-și frîngă spinarea săpînd fîntîni în piatră seacă și sădind flori pe faleze pentru ca în zorii anilor ce vor să vină călătorii de pe marile vapoare să se trezească înăbușiți de o mireasmă de grădini în largul mării, iar căpitanul să trebuiască a coborî din cetatea sa îmbrăcat în uniformă de gală, cu astrolabul, cu steaua polară și cu salba-i de medalii căpătate în luptă, și arătînd cu degetul către promontoriul de roze din zarea Mării Caraibilor să spună în paisprezece limbi, priviți colo, unde vîntul e acum așa blînd încît adoarme sub pologuri, acolo unde soarele e-atît de strălucitor că florile soarelui nu știu încotro să se-ntoarcă, da, acolo, e satul lui Esteban.

În românește de VICTOR IVANOVICI

VICTOR IVANOVICI

Ultimul García Márquez: Marea și Carnavalul

Cu volumul de povestiri publicat în 1972 (*La incredble y triste historia de la cándida Eréndira y de su abuela desalmada*), opera lui Gabriel García Márquez înscrie o deschidere ale cărei date reiau și îmbogățesc termenii aceleia din *Cien años de soledad*. Deschidere nu numai a universului său mental către deplina « hegemonie a imaginarului » (Mario Vargas Llosa), nu numai a realității fictive către o cale pe care elemente ale ciclului macondin sînt dirijate probabil spre multanunțatul (și multașteptatul) roman *El otoño de un patriarca*, ci și — fapt fundamental, după mine — o deschidere a peisajului : orizontul povestirilor e luminat de răsfrîngerile infinite ale perspectivei marine.

Era fatal să se întîmple așa. Fundarea satului Macondo fusese, între altele, o consecință a expediției frustrate spre mare. Prin intervenția oportună a Ursulei, rătăcirea expiatorie inițiată de José Arcadio Buendía este împiedicată să devină un scop în sine, fugarii sînt statorniciți undeva în interiorul continentului, înainte ca vederea valurilor spărgîndu-se de țărm să-i transforme iremediabil în hoinari. Nu la vreme, însă, ca spiritul acestora să nu fi fost atins de boala nomadismului și ca marea, condensată în imaginea enigmatică și incitantă a galionului împotmolit în plină junglă, să nu fie pentru ei subiect al tuturor nostalgiilor și țintă a tuturor evadărilor. Spiritul infinit versatil al fondatorului clanului Buendía, proteismul său intelectual fantast și, în cele din urmă, demența speculativă în care cristalizează forma de singurătate — canon și arhetip pentru o întreagă linie între descendenții săi — ce altceva sînt decît o compensație mental-imaginară pentru varietatea inepuizabilă de experiențe pe care o formă de viață *marină* i le-ar fi oferit?

Chiar dacă marea rămîne pentru ei numai o *forma mentis*, macondinii sînt oameni ai litoralului, mai mult, ai unui litoral anume, acela al Caraibilor. Sufletul le e stăpînit de obsesii mai vechi ca ei înșiși, ale țărmului, cum, bunăoară, amintirea corsarilor englezi ce bîntuiau această coastă în veacuri coloniale, năluci de vase fantomă din nopțile de veghe ale marinarilor, sau resentimentul față de țăranii conservatori din Anzi ce au coborît nu o dată, în numele autorității, să le reprime vesela anarhie. Populația ultimelor povestiri ale lui García Márquez face pasul pe care cei din Macondo nu-l făcuseră și măcar că repertoriul lor de reprezentări ține de aceeași sferă, schimbarea e esențială : aceste imagini se încheagă *în prezența mării*, devenită acum pe deplin o *formă de viață*.

Cu ușurință se poate constata ponderea elementului acuatic în însăși scriitura volumului. În acele povestiri unde universul imagistic se structurează pe opoziția

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

mare — deșert, apa figurează sau este implicată în figura tuturor nostalgiilor pe care lipsa le face obsedante: nevoia de puțină frumusețe, de flori în curțile dezolate, de fîntîni care să sfredelească piatra seacă a falezelor. Omul, ne învață psihologia modernă, e singurul animal capabil să-și satisfacă prin imaginar dorințele; *cum grano salis* poate fi luată de bună afirmația psihanaliștilor cum că această însușire stă deopotrivă la baza nevrozelor și a creativității umane. În universul său fabulos, García Márquez suprimă mediațiile sublimării, ale investirii și reinvestirii, dorința devine direct creatoare, patologicul se transformă în miracol firesc. Iată situația confirmată în mod ironic, cu argumentele unui sceptic: « După atîția ani . . . cu atîtea femei ce-și doreau o grădiniță unde să sădească flori, nu e ciudat să sfîrșești prin a simți lucrurile astea, și chiar prin a crede că sînt aievea (e vorba de un parfum de roze venind dinspre mare n.n.) — Dar îl simțim cu propriul nostru nas — zise bătrînul Jacob. — N-are a face — spuse don Máximo Gómez. În vremea războiului, cînd revoluția era ca și pierdută, dorisem atîta un general, încît l-am văzut apărînd pe ducele de Marlborough, în carne și oase. Eu l-am zărit cu ochii mei, Jacob » *(El mar del tiempo perdido)*. Trimis providențial precum ducele de Marlborough, agent al materializării dorinței, e și Esteban, « înecatul cel mai frumos din lume ». Miracolul se cheamă aici clarviziune, intuiție a unei împliniri *potențiale* (pînă și gramatical), frustrate de moarte; în timpul veghei lui Esteban, femeile din satul unde îl aruncase apa au viziunea transfigurării realității mizere, pe care acesta ar fi putut s-o producă: « . . . atîta sîrguință ar fi pus în muncă, încît ar fi făcut să țîșnească izvoare din piatră seacă, iar pe faleze ar fi putut să sădească flori » *(El ahogado más hermoso del mundo)*. Dar minunea se mai cheamă transformare morală, sau, cel puțin, speranță.

Nu e nouă această tehnică a miracolului făcut familiar prin scriitură — am văzut-o și în *Cien años de soledad*. E nouă însă substanța sau, mai bine zis, organizarea internă a faptelor supranaturale din volumul de povestiri: ele se întemeiază pe coincidența opuselor, pe ștergerea contururilor nete, pe egalizarea contrastelor (între dorință și realizare, între proiect și faptă, între imagine și obiect . . .) Și aceasta nu e fără legătură cu marinul și acvaticul, cu condiția să le privim nu doar ca un conținut manifest, ca pînă acum, ci ca o realitate mai profundă și latentă. Căci într-o tipologie elementară, înrădăcinată în psihicul omenesc — pe care psihanaliștii nu au făcut decît să o descopere — apa este femininul, maternul, tărîmul creativității primar-biologice, dar mai ales locul unde tot ceea ce este își trăiește simultan existența și non-existența. Iată o imagine în care ploaia (familiară nouă încă din Macondo) devine o placentă ce învăluie fătul lumii: « Cerul și marea erau una întru cenușă, iar nisipurile plăjii, care scînteiau în martie ca o pulbere de lumină, se preschimbaseră într-o zeamă de nămol și de scoici putrezite » *(Un señor muy viejo de alas enormes)*

Pasul către mare făcut de oamenii ultimelor povestiri ale lui García Márquez se corelează, așadar, cu o deplasare de optică sufletească, anume către o perspectivă *feminină*. Nu întîmplător îngerul, emisar al divinității prin excelență masculine, în tradiția iudeo-creștină (Dumnezeu-*tatăl*), cade învins tocmai în satul de la malul mării, potopit de ploaie. În conformitate cu noua viziune, Logosul masculin — asociat și adesea confundat cu dumnezeirea de către platonismul creștin — cedează locul unor forme mai organice de cunoaștere, adecvate acestui univers feminin. « Înecatul cel mai frumos din lume » este pentru copiii satului obiect de joc, pentru bărbați, cauză de neplăceri și trudă; dar revelația esenței lui de « Esteban » o au doar femeile, deținătoarele geniului receptivității și al con-pătimirii, pe calea intuiției simpatetice. În aceeași linie se înscrie și umanizarea prin iubire a lui Onésimo Sánchez, din *Muerte constante más allá del amor*. Eșuînd în calitate de mascul violator

(centura de castitate figurează virginitatea inaccesibilă, unul din atributele divinităților feminine) senatorul regresează de la dorința de posesiune către reintegrarea în somnul sînului matern. Atingînd stadiul vieții vegetative a fătului, reducîndu-și contactul cu lumea la simțurile elementare, îi este dat să cunoască înțelepciunea relativității începutului, în care Eros și Thanatos, fericirea și spaima, moartea și nașterea, sînt una: « — Dă uitării cheia — zise — și dormi un pic cu mine. E bine să fii cu cineva cînd ești singur. // Atunci ea îl culcă pe umărul său cu ochii țintă la roză. Senatorul îi îmbrățișă mijlocul, își ascunse fața în subsuoara ei de sălbăticiune a munților și sucombă spaimei. Șase luni și unsprezece zile după aceea, avea să moară în aceeași poziție . . . și plîngînd de ciudă că murea fără ea ».

Cu un efort minim putem imagina figura spațială « *opsis*-ul » (în terminologia lui Northrop Frye) pe care îl îmbracă reprezentarea în noua perspectivă. Acesta s-ar caracteriza în primul rînd prin *abolirea dimensiunii înaltului*: întregul *căzut*, uriașul Esteban *întins* pe podele, Rațiunea *dizolvată* în intuiția fluidă, cerul *confundîndu*-se cu marea în ploaie . . . Faptul că exemplele cu care am probat fenomenul se află pe trepte de abstracțiune diferite — moral, fizic, intelectual, vizual propriu zis — demonstrează același lucru: că în cosmosul feminin diferențele se șterg, iar categoriile cu care lucrează Logosul se confundă și devin inoperante. Formele vieții sînt re-trase în *orizontală*. Orizontală care nu este haosul primordial — deși aduce mult cu el. Dovadă și faptul că verticala subzistă totuși, dar cu semn negativ: formele devin tipare. Ai zice că, obosită de a fi cum este, lumea își întoarce o clipă realitatea la posibil pentru ca, întinerite, formele ei să poată relua Creația de la capăt, și poate altfel. Acest moment privilegiat a știut să-l surprindă García Márquez, în toată fascinația sa ambiguă și bănuită.

Revenind la universul uman al povestirilor, constatăm că în cele mai multe autorul pune în scenă crîmpeie de viață comunitară festivă: bîlciul cu baraca magului șarlatan și cu bordelul nomad al candidei prostituate Eréndira, campania electorală a senatorului Onésimo Sánchez uzînd din plin de efectele circului, taverna însuflețită de sosirea unor străini dornici de petrecere, sau pur și simplu mulțimile îmbulzindu-se să-l vadă pe bătrînul înger doborît de ploaie, să asiste la funeraliile înecatului Esteban ori să aspire parfumul de trandafiri exalat de mare . . . Din toate acestea se închegă un tablou în care recunoaștem cu ușurință regimul de excepție al *carnavalului*. Dintre categoriile socio-culturale, aceasta, cu suspendarea ierarhiilor în vigoare, cu duhul parodic ce o animă, cu lumea « întoarsă pe dos » și cu licența ei legiferată (« O sărbătoare — scrie Freud — este un exces permis, adică ordonat, o violare solemnă a unei prohibiții. Oamenii comit excese nu pentru că s-ar afla, în virtutea vreunei prescripții, într-o dispoziție voioasă: excesul face parte din natura însăși a sărbătorii »), e aceea care are cele mai serioase afinități cu o ordine feminină a lumii. Firește că nu ne putem aștepta să găsim aici confirmată și funcția rituală a carnavalului — ce moștenește și prelungește istoricește sărbătoarea primitivă — : instaurarea spațiului sacru la proporțiile întregului spațiu comunitar, reîntoarcerea *in illo tempore*, regenerarea lumii prin readucerea ei la ritmul liturgic al mitului . . . Ceea ce va descoperi analiza vor fi *gesturile* rituale cu arhetipul lor mitic, lipsite însă de semnificația inițială. Mai mult, se pare că asistăm la o demonstrație *deliberată* a lipsei de impact a divinului cu lumea povestirilor. Providențialul Esteban, care ar fi putut transforma realitatea tristă a satului de pescari, este mort (el realizează cel mult o transformare a universului mental al locuitorilor). Miraculosul creștin frizează absurdul și demența: îngerul nu redă orbilor vederea, în schimb face să le crească dinții, iar leproșilor, să le răsară flori din plăgi.

Ansamblul semantic care va conferi coerență acestei sărbători desacralizate, acestui carnaval cu desăvîrșire profan, va avea un pronunțat caracter ludic, accen-

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

tuat şi de scriitura detaşată, lipsită de participare în strălucirea ei barocă. Şi aceasta nu pentru că, aşa cum presupune Mario Vargas Llosa, am asista, în povestiri, la o pronunţată estetizare a viziunii scriitoriceşti a lui García Márquez, ci fiindcă, în dialectica modurilor ficţionale, descrisă de Northrop Frye, acestea se află foarte aproape de polul *ironiei*.

Cum am spus, motivele arhetipale există şi trimit foarte departe, dar manipularea lor ironică demonstrează încadrarea elementului mitic în retorica serios-hilarului (vezi M. Bahtin: *Problemele poeticii lui Dostoievski*, Univers, 1970, pp. 147 şi urm). Modul în care aceasta se realizează ţine de *sincreză*, procedeu fundamental al ironiei socratice, ce constă în confruntarea feţei şi reversului lucrurilor, în dezvăluirea naturii duale a adevărului. Discursul electoral al senatorului Onésimo Sánchez conţine elemente ale mitului eroului biruitor al naturii şi întemeietor de civilizaţie (un derivat literar al acestui arhetip este Faust-bătrînul); ceea ce nu-l împiedică să fie, în ochii lui Nelson Farina « le Blacaman de la politique ». Natura divină a îngerului căzut, probată cu minuni *anapoda*, este contestată chiar de slujitorul religiei: « . . . dacă aripile nu erau elementul esenţial pentru a determina deosebirea dintre un uliu şi un aeroplan, cu atît mai puţin putea să fie, pentru a recunoaşte îngerii ». Împodobirea lui Esteban, de către femeile satului, cu relicve « *de doi bani* », duce cu gîndul la încoronarea regelui carnavalului, după cum ireverenţa bărbaţilor, la adresa lui, aminteşte de detronarea carnavalescă. Aceleaşi femei descoperă « compasiunea solemnă a naturii » (Frye) cu înecatul (« le părea că vîntul n-a fost nicicînd atît de puternic şi nici Marea Caraibilor aşa de răscolită ca în acea noapte . . . »), ceea ce indică arhetipul zeului muritor, a cărui moarte coincide cu aceea a vegetaţiei, în miturile agrare; tot lor li se revelă însă şi faptul că el fusese, cît trăia, « prostălăul cel mare » şi « tontul cel chipeş ». « Bunica cea lipsită de suflet » are ca arhetip — pare-se — zeităţile feminine ale epocii matriarhale. Diverse argumente pledează pentru această ipoteză. În primul rînd absenţa prohibiţiei incestului: bătrîna trăise, după moartea soţului, cu propriul ei fiu. Proporţiile hiperbolice ale fornicaţiei Eréndirei fac dintr-însa o preoteasă a zeiţei oficiind o orgie rituală, un rit al fertilităţii. Însăşi omorul bunicii sugerează ceremoniile crude din religiile matriarhatului, numite de greci « sparagmoi »: sfîşierea făpturii divine de către credincioşi urmată de canibalismul ritual (reminiscenţe ale « sparagmos »-ului întîlnim, de pildă, în legenda uciderii lui Orfeu de către bacante). Dar şi în acest caz, sincreza ironică — realizată aici prin confruntarea atributelor mitice ale personajului cu ansamblul discursului fictiv — dezvăluie reversul medaliei: elementele arhetipale funcţionează în contextul unei societăţi capitalist-mercantile, scopul « ceremoniei » este acumularea de bani.

Un alt procedeu al retoricii carnavaleşti, înrudit cu cel descris mai înainte, este *oxymoronul* — combinaţie contrastantă de cuvinte sau situaţii de tipul curtezana — virtuoasă, regele — sclav etc. Deosebirea între sincreză şi oxymoron — grevată pe o funcţionalitate analogă — este de la explicit la implicit, de la analitic la sintetic. Cel mai adesea, García Márquez realizează simboluri ambivalente concentrînd în acelaşi personaj două arhetipuri opuse: figura eroului se asociază cu aceea a « pharmakos »-ului (ţapul ispăşitor). Bunăoară Ulises, ucigaşul bunicii Eréndirei posedă atributele eroului care suprimă monstrul feminin şi eliberează victima (structura Perseu Gorgona-Andromeda), omor ce figurează impunerea societăţii şi ideologiei (mitologiei) patriarhale asupra celei matriarhale, dar apare în acelaşi timp şi ca « ţap ispăşitor »: Eréndira îl părăseşte şi fuge cu « comoara » monstrului. În aceeaşi postură, de victimă a unei nenorociri absurde, inexplicabile şi nemeritate, se află şi îngerul captiv, închis în coteţul găinilor, ţintă batjocurilor şi torturat de mulţime. În fine, funeraliile înecatului ne pun în faţa aspectului şi funcţiei sociale

a ritului « pharmakos »-ului, aceea de « expulzare a relelor » şi de purificare a comunităţii: « . . . bărbaţi şi femei au avut pentru prima oară conştiinţa uliţelor lor triste, a curţilor aride, a viselor lor strîmte . . . ». Moartea lui Esteban e fără legătură cu această stare de lucruri, dar nu e mai puţin adevărat că *o răscumpără*: « Dar mai ştiau că de atunci totul avea să fie altfel . . . »

Oxymoronul ironic *erou-« pharmacos »*, deschide şi perspectiva depăşirii ordinii feminine a carnavalului, care, am mai spus-o, este un moment de excepţie. Chiar de-sacralizată, sărbătoarea îşi îndeplineşte pînă la urmă funcţia sa ontologică, de întinderire a cosmosului. Asistăm la fenomenul de deplasare a ironiei către mit, descris de Northrop Frye (vezi: *Anatomia criticii*, Univers, 1972, pp. 50—51). Dacă îngerul părăseşte o lume în care nu are loc, iar Ulises rămîne strivit de o crimă fără sens, Esteban produce o reală înălţare morală a colectivităţii, o instaurare a frumuseţii dorite şi uitate: « . . . ei aveau să vopsească faţadele în culori vesele . . . şi aveau să-şi frîngă spinarea săpînd fîntîni în piatră seacă şi sădind flori pe faleze . . . » Moartea absurdă a « ţapului ispăşitor » capătă o semnificaţie, şi în ironie se întrezăresc contururile sacrificiului prometeic.

Departe de a fi doar « . . . lucrări de respiraţie minoră » şi « . . . exerciţii de recuperare şi tatonare după superbul efort care a fost scrierea romanului *Cien años de soledad* » (Mario Vargas Iosa), ultimele povestiri ale lui Gabriel García Márquez dezvăluie aşadar o putere nealterată de construcţie, o ordine coerentă şi o dinamică proprie. Ele sînt o etapă pe deplin realizată în evoluţia autorului, şi ne îndreptăţesc speranţa în noi reuşite, pe potriva lor.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

MANUEL SCORZA

BAT TOBELE PENTRU RANCAS

ÎN CARE SE ARATĂ CUM AU VIZITAT MÎINILE DOCTORULUI MONTENEGRO NIŞTE OBRAZE ŞIMANDICOASE

Cine-l supără pe doctorul Montenegro cu o vorbă mai îndrăzneaţă, cu un zîmbet cu subînţeles sau cu un gest cît de mărunt, poate să meargă liniştit la culcare că nu va scăpa nepălmuit în public. Vreme de treizeci de ani, cît a onorat cu spiritul său Tribunalul, mîinile doctorului au vizitat o mulţime de feţe înfumurate. Nu l-a pălmuit el pe inspectorul şcolar? Nu l-a pălmuit pe felcer? Nu i-a pălmuit pe mai toţi directorii de la şcoală? Nu l-a pălmuit el pe sergentul Cabrera? Nu l-a pălmuit pe şeful Casei de Depuneri şi Consemnaţiuni? Pe toţi i-a umilit şi toţi i-au cerut iertare. Căci doctorul Montenegro se supără pe cel care-l sileşte să pedepsească. Odată ce mîinile lui aleg pe cineva, nefericitul poate să-şi tot scoată pălăria în fel şi chip: doctorul nu-l mai vede. Dar şi mai mult decît pedeapsa îngrozeşte iertarea. Ca s-o merite, e nevoie de intervenţia prietenilor sau a rudelor. Pedepsiţii pun la cale petreceri; costumul negru nu iartă decît în căldura rachiului. Pedeapsa şi iertarea sînt publice. Toată provincia ştie că mîinile doctorului mor după un obraz. Asta-i, dar nimeni nu ştie cînd îşi va căpăta neobrăzatul asurzitoarea mîngîiere. Cînd iese de la slujbă? La club? În piaţă? În plină stradă? În poarta casei? Cel ales de mîinile costumului negru se perpeleşte şi arde de nerăbdare. Odată, notabilităţile jucau poker la Clubul Social. Directorul şcolii bătea cărţile. Tocmai le împărţea a doua oară, cînd dracul suflă din gura subprefectului: « Don Paco — zise don Arquímedes Valerio — (primă greşeală, căci doctorului îi place să i se spună doctor) — — unul din peonii dumitale a venit să mi se plîngă la birou ». Directorul încremeni cu ochii în cărţi. Jucătorii se pitiră fiecare după quinta lui. Subprefectul strivi un surîs între dinţi. Dar prea tîrziu. Doctorul se ridică, dădu, bine crescut, un scaun la o parte şi mîinile lui vizitară obrajii bucălaţi ai primei autorităţi a provinciei. Guşa subprefectului se zbuciumă într-un cutremur de gelatină. Înspăimîntaţi, jucătorii pieriră cu toţii într-o fantastică quintă regală. Subprefectul, un şmecher fără pereche, se prefăcu beat. « Îmi face rău berea », bîigiu el, îşi netezi părul şi ieşi clătinîndu-se.

Fragmente din romanul *Redoble por Rancas* de Manuel Scorza.

În dimineaţa următoare, la unsprezece, urduros, subprefectul cîntări enormitatea întîmplării, îşi spălă cu grijă mîinile, coatele şi chiar şi gîtul, îşi puse costumul albastru pentru ceremonii, îşi legă la gît o cravată vişinie cu dungi şi se duse să-şi ceară scuze. Judecătorul nu-l primi. « Doctorul nu se simte bine», mormăiră cu ochii în pămînt servitorii. Subprefectul ceru voie să aştepte. La cinci după-amiază, pierzînd orice curaj de a-şi mai întoarce privirea spre balconul unde ofensatul doctor îşi revenea sub reverberaţiile soarelui, zdrobit, funcţionarul plecă. A doua zi veni iar. « Doctorului îi e tot rău de la ficat » — îi spuse señora Pepita cu un glas care nu mai lăsa nici o îndoială asupra faptului că el, Valerio, era vinovat de această indispoziţie. Spaima răvăşi faţa puhavă a subprefectului. A treia zi veni iar. Doctorului « îi era tot rău ». Copleşit de povara vinovăţiei lui, traversă piaţa de treizeci de ori; şi de treizeci de ori se întoarse la birou cu umerii încovoiaţi. Întreg oraşul asista îngrozit la nenorocirea care-l lovise. Privată de cei mai înalţi funcţionari ai săi, Yanahuanca era paralizată. Toate formalităţile administrative sufereau parcă de reumatism. La Subprefectură, funcţionarul descurajat se înfuria ca un tigru la cea mai mică provocare. Mînaţi de ceasul rău, trei nefericiţi s-au prezentat cu o reclamaţie banală: au ieşit de la Subprefectură cu mîinile legate. Prima autoritate politică făcu o adevărată pasiune pentru acest soi de mînie iute şi încă necunoscută. Pînă şi Santiago Pasión nu se mai încumeta să-i prezinte dosarele. O singură dată îndrăzni să insiste cu o mapă obeză de telegrame de la Prefectură. « E ceva urgent, domnule» zise el şi surîse. « Du-te dracului cu urgenţa ta cu tot » — tună prima autoritate şi rupse dosarul în bucăţi, făcu praf calendarul din care-i surîdeau inoportune geishe, azvîrli cu o călimară în portretul domnului Preşedinte al Republicii şi-l scoase pe grefier afară cu picioare în fund. « Săriţi, mă omoară, săriţi » — striga Pasión. Tărăboiul îi trezi pe jandarmi, dar nu era momentul să care pumni; jandarmii priviră pe vijeliosul subprefect şi-şi bătură călcîiele reglementar, ducîndu-şi degetele la chipiurile soioase. Nimeni nu mai îndrăznea să dea pe la Subprefectură. Din lipsă de autorizaţie, serbarea şcolii se amînă. Ca să nu se supere subprefectul, care nu mai era în stare să suporte scandalul unei orchestre, serbările s-au suspendat. Subprefectul umbla bezmetic. Într-o zi traversă piaţa bărbos şi cu şliţul desfăcut, stare care nu se potrivea de loc cu condiţia lui de reprezentant al domnului Preşedinte al Republicii. Dar chiar în dimineaţa aceea s-a întîmplat şi minunea: doctorul Montenegro îl primi. Cînd a auzit chiar din gura señorei Pepita că doctorul întreba « de ce nu mai trece pe la el », don Arquímedes Valerio aproape că leşină. Îi dădură lacrimile. Doctorul îl aştepta cu capul plecat şi cu braţele deschise. Tulburat, don Arquímedes, care numai cu cîteva minute în urmă condamnase la treizeci de zile închisoare doi inşi vinovaţi pentru că şi-au lăsat măgarii să ragă, se prăvăli la pieptul bunului său prieten; acesta, cu un surîs jumătate a milă, jumătate a dezamăgire, hotărî ca un bun creştin ce era, iertarea păcatelor. « Don Paco — scînci subprefectul — iartă-mă dacă te-am jignit la beţie » « Ce-i aia jignire între prieteni » — spuse costumul negru — Sîntem prieteni ca şi pînă acum », şi-l îmbrăţişă. Era şase după amiază. Subprefectul ceru permisiunea să trimită după două pahare de punci. Costumul negru acceptă. La nouă, don Arquímedes îl ruga pe doctor să-i fie naş. Au trecut trei luni de cînd fratele doñei Enriqueta de los Ríos s-a prăpădit pe drumul spre Chinche lăsînd o avere întreagă pe marginea prăpastiei. Ispita de a se vedea stăpîn şi pofta de a înnebuni lumea cu un naş atît de distins, îi dădură ghes să treacă umflatul rubicon al celor patruzeci şi opt de primăveri ale alesei sale. « Nu ştiu dacă nu îndrăznesc prea mult, doctore — şi tuşi timid — dar aş vrea să-mi fii naş ». Cum nu putea să poarte pică, doctorul porunci să li se aducă o sticlă de şampanie « La Fourie ». Cînd mulţumită mişcării limbilor, mai ameţitoare decît însăşi căderea luminii, în provincie s-a aflat nu numai că subprefectul a fost iertat — de altfel în aceeaşi seară l-a escortat

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

pe doctor la plimbare — dar şi că judecătorul accepta nici mai mult nici mai puţin decît să-i fie naş, invidioşii nici că au mai putut ieşi în stradă: erau verzi de invidie, dar îşi muşcau limba, căci nimeni nu voia să lipsească de la cununie. Ameţit de favoarea unei prietenii abia tulburate de un nouraş pe care făţarnicii îl confundau chiar cu noaptea, dar care în realitate nu era decît începutul unei strălucite după-amieze, subprefectul porunci să se pregătească o petrecere pompoasă cum nu s-a mai văzut. Cu o lună înainte, Jandarmeria primi instrucţiuni categorice: cea mai mică încălcare a regulamentelor de tranzit să fie pedepsită fără milă. Don Héron de los Ríos, primarul, avertiză atît de sever pe agenţii de poliţie, încît un gram mai puţin la cîntar sau o încrucişare de catîri în sens contrar, au început să se traducă în foarte serioase amenzi în bani sau în natură: porcii, caprele, găinile şi iepurii se asfixiau în curţile strîmte ale Postului Benemérita Guardia Civil. Cu opt zile înainte ca părintele Lovatón să binecuvînteze ceremonia, sergentul Cabrera ceru permisiunea să suspende razia: nu mai avea unde să îngrămădească dobitoacele. În pivniţele subprefectului nu mai aveai unde să arunci un ac, atît erau de pline de tot felul de delicateţuri aduse de la Lima; vinuri negre de Tacama, vinuri albe de Ocucaje, şampanie Poblete, toni, păuni de casă, biscuiţi, fructe glasate.

În prima duminică a lui septembrie, părintele Lovatón binecuvîntă pe copţii logodnici (la un loc făceau cam o sută de ani). Cînd mirele ieşi din biserică la braţ cu sfioasa lui jumătate de secol, mulţimea ţipa să-şi rupă beregata. Conform textului invitaţiilor scrise la Cerro de Pasco cu cerneală roşie pe cartonaşe albastre, şi care începeau cu numele glorios al naşului, invitaţii au intrat în « saloanele » sau altfel spus în sufrageria subprefectului. O clipă se opriră uluiţi: mesele, pe care deţinuţii le întăriseră cu şipci de lemn, gîfîiau sub un munte de fripturi de porc, de purcei de lapte, de găină şi de capră. Dacă subprefectul, posedat fără îndoială de demonul vanităţii, ar fi aruncat o privire la chipul naşului, şi-ar fi îndreptat poate greşeala, dar aşa orbeşte Dumnezeu pe cine vrea să piardă. Încălzit de linguşiri, mai înşelătoare decît vinul, subprefectul îşi pierdu pămîntul de sub picioare. Nici nu s-a sinchisit că doctorul Montenegro nu gusta de fel din fripturile întinse pe masă cu atîta fală. Către şase după-amiază, subprefectul ridică paharul şi rosti toastul fatal: « Să trăieşti, naşule! Mi-ai făcut plăcerea să-ţi ofer cea mai grozavă petrecere din provincie! » Costumul negru albi. Adică ce voia să spună beţivanul ăsta clisos? Erau mai proaste petrecerile date de el? Casa lui nu era plină de bucate infinit mai bune decît furtişagurile astea fripte? Era în toată provincia un altul la care să se întindă chefuri mai grozave? Da ce, mirele ăsta dolofan se putea măsura cu el? Şi dacă prin absurd se putea concepe una ca asta, trebuia s-o spună tocmai acum cînd era adunată toată, dar absolut toată crema din Yanahuaca? Chipul doctorului se pudră de cenuşă; paharul lui călători spre podeaua de ciment proaspăt spălată. Îşi puse borsalina. Cei cu care se întreţinuse păliră. Subprefectul era o statuie cu un pahar în mînă. Mai mult moartă decît vie, mireasa simţi abisul deschis în faţa bărbatului care de şase ceasuri era domnul şi stăpînul ei şi se-ndreptă spre doctor cu braţele deschise. Judecătorul Montenegro o îndepărtă cu delicateţe; trecu de două scaune, de un primar şi doi învăţători şi îşi recăpătă încet, încet memoria; cu mîna stîngă se ţinea de inimă în timp ce dreapta îşi desfăşura zborul. Îl lovi de trei ori.

DESPRE ORA ŞI LOCUL UNDE S-A NĂSCUT ÎMPREJMUIREA

Cînd s-a născut? Într-o luni? Într-o marţi? Fortunato n-a asistat la naştere. N-au văzut cînd a sosit trenul nici delegatul Rivera, nici autorităţile, nici bărbaţii rămaşi pe izlaz pînă tîrziu. Cînd au ieşit de la colegiu, băieţii au găsit două vagoane

dormind în staţie. Cei mari l-au descoperit mai pe seară. Era un mic convoi alcătuit dintr-o locomotivă şi două vagoane. Mai demult, autorităţile au rugat Compania în repetate rînduri ca locomotiva să oprească şi în Rancas măcar din politeţe. Degeaba. Convoaiele de Goyllarrizquizga, mîndre de încărcătura lor de minereu, străbăteau satul fără să-i arunce măcar o privire.

Acum, în sfîrşit, se oprea un tren. Dacă ar fi ştiut, autorităţile ar fi organizat o primire. Să închiriezi goarne şi tobe nu-i deloc ceva de pe altă lume. Măşti de drac, şei de înşeuat caii la sărbători se găsesc în pampă cîte vrei; din păcate, cînd trenul a început să scuipe necunoscuţi, rancasanii erau cu vitele la păscut. Pe vecinii din Ondores, din Junín, din Juayllay, din Villa de Pasco îi ştiau. Dar pe împachetaţii ăştia în jachete de piele neagră nimeni nu-i cunoştea. Cum au venit s-au pornit să descarce suluri de sîrmă. Pe la unu au terminat, au mîncat şi s-au apucat să sape gropi. La fiecare zece metri băteau cîte un ţăruş.

Aşa s-a născut Împrejmuirea.

Rancasanii se întorc de la sălaşe pe la cinci. Momentul cel mai potrivit să cadă la învoială sau să anunţe botezuri şi nunţi. Se întorceau şi în seara aceea ca de obicei. Au găsit Huiska împrejmuit. Huiska e un dîmb chel care nu poartă în el nici un zăcămînt şi pe care n-ai să vezi nici strop de apă, nici fir de iarbă. Atunci de ce l-au îngrădit? Cu şiragul lui de sîrmă, Huiska semăna cu o vacă băgată în ţarc.

S-au prăpădit de rîs cînd l-au văzut.

— Cine-s netoţii ăştia care împrejmuiesc Huiska?

— Or fi geologi?

— Or fi muncitori de la telegraf?

— Care telegraf?

— Dacă nu se iau de noi, ce ne pasă! — zise Alfonso Rivera, delegatul.

În noaptea aceea, sîrma ghimpată dormi la gîtul Huiskăi.

A doua zi ciobanii plecară cu veşmintele umflate de rîs. Cînd s-au întors de la izlaz, Împrejmuirea şerpuia deja şapte kilometri. În ţarcul lui rumega acum nu numai Huiska: mugea şi dealul Huancacala, o imensă mandibulă neagră presărată prin voia Domnului cu sfinţi de piatră: Fecioara Îndurerată, Isus Hristos Răstignit şi cei doisprezece Apostoli. Sîrma ghimpată ascundea sfinţii. Rancasanii nu ştiu multe. N-au zis nimic, dar parcă un pumn le-ar fi schimonosit obrazul. În piaţă mai aflară una: împachetaţii nu erau trimişi de guvern. Pe seară, Abdón Medrano s-a întîlnit din întîmplare la Cerro cu Şeful Telegrafului. Şeful, un ins morocănos se înfurie:

— Da terminaţi odată cu tîmpeniile astea. Nici vorbă să lucreze pentru telegraf. Eu îi ştiu pe oamenii de la Lucrările Publice. Ăştia nu-s trimişi de guvern. N-am auzit de ei de cînd sînt.

— Ce-or fi avînd cu Huiska? La ce le-o fi trebuind pietroaiele astea? — rîse Rivera, delegatul.

— Dacă nu se iau de noi, îi priveşte. Din partea noastră să le stăpînească sănătoşi.

— Împrejmuirea asta-i lucrul dracului. Să vedeţi voi. Aicea-i careva care se joacă cu Necuratul.

Don Teodoro Santiago nu mai contenea să-şi ridice şi să-şi coboare pleoapele. Îl luară cu toţii în rîs. Don Santiago aşa prezice el numai rele. A spus că o să se dărîme clopotniţa. S-a dărîmat? Că o să dea ciuma. A dat? Aşa cobeşte don Santiago întotdeauna. Ce să mai vorbim?

Nu trebuia să rîdem atunci ca nişte proşti. Mai bine călcam sîrma în picioare acolo în leagăn unde era decît să ne ungem gura cu prostii. Săptămîni după aceea, cînd Marea Spaimă şi-a strîns fălcile, don Santiago recunoştea că am fost cu toţii nişte neghiobi. Avea el dreptate, dar Împrejmuirea infecta deja tot departamentul.

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

Lui Fortunato i se muiară picioarele și se întinse pe pajiște. Inima îi sărea ca o broască. Se ridică de jumătate și măsură curba cețoasă: stătea așa gîfîind și poate că se iveau camioane în fiecare clipă, dar ochii lui nu deslușiră nici o lumină: făcut ghem ca o pisică, drumul spre Rancas dormea.

DESPRE NEOBIȘNUITELE MOLIME CARE AU LOVIT TURMELE DIN RANCAS

Șoseaua spre Cerro de Pasco era un șir de o sută de kilometri de oi muribunde. Turme lihnite curățau ultimele rămășițe de iarbă de pe izlazul, pe care, de o parte și alta a șoselei îl îngăduia trufia împrejmuirii. Iarba mai ținu două săptămîni. În cea de-a treia săptămînă, oile au început să moară. În a patra au murit o sută optzeci; în a cincea trei sute douăzeci; în a șasea trei mii.

Să fie ciumă? Señora Tufina porunci să se cumpere unsoare pentru gălbează. Fiică-sa aduse și ea apă sfințită. Dar nici unsoarea, nici apa sfințită n-au oprit molima, oile mureau pe capete. Șoseaua curgea între două gingii de bale albe.

— Blestemul lui Dumnezeu, blestemul lui Dumnezeu — răcnea don Teodoro Santiago, făcînd cruce înspre casele stricaților și mincinoșilor.

— Ticăloșilor! Pentru limba voastră veninoasă și pentru poftele spurcate din voi, scuipă bunul Dumnezeu peste Rancas.

Păcătoșii căzură în genunchi.

— Iertare, don Santiago!

— Nu-mi cereți mie iertare, netrebnicilor! Rugați-vă la Dumnezeu.

Peste noapte, bătrînii tăbărîră cu pietrele pe casa lui Mardoqueo Silvestre. Mardoqueo avea o limbă de viperă. Ba mai mult; Mardoqueo făcea farmece. Unii spun că l-ar fi văzut în nopțile cu lună umblînd după ierburi prin Pădurea de Piatră.

Bătrînii se adunară și-i bătură casa cu pietre.

Mardoqueo ieși cu icoana Făcătorului de Minuni și îngenunchie în noroi.

— Vă jur că n-am avut gînduri necurate. Să mă-nghită iadul dacă am avut de-a face cu Necuratul!

— Dar în Pădurea de Piatră, ce-ai căutat?

— Vînam vizcachas[1], tăiculiță.

— Juri că n-ai să mai ponegrești lumea, Mardoqueo?

— Pe ochii mei, tăicuță, răspunse Mardoqueo, sărutînd icoana.

Bătrînii stropiră poarta lui Mardoqueo cu apă sfințită. Dar degeaba. Oile tot mureau. Atunci își pierdură orice nădejde. Nimeni nu-și amintea să se fi întîmplat vreodată asemenea grozăvie.

— Ne-a sunat ceasul — îl auzeai pe Valentín Robles. Mîine-poimîine o să ne închidă și satul. Și atunci să vezi cum se mănîncă om pe om. Tatăl o să-și mănînce copilul; copilul pe mamă-sa.

— Dac-am putea, ne-am duce prin alte sate să ne rugăm, dar putem? Deasupra pampei e numai aer.

— Mai bine ar lua totul. Dar-ar Domnul să ajungă odată zidul ăsta în sat. Și să murim cu toții. Că morți nu mai vrem nimic.

— O veni ea și ziua aia! Cercul nu-i decît un semn. Și-o să vedeți că n-or să fugă numai dobitoacele. Acuși o iau la sănătoasa și morții.

— La Yurahuanca s-au trezit cu mormintele fără morți.

[1] gen de rozătoare de mărimea unui iepure care trăiește în munții din Peru și în pampasurile din Argentina.

Un ins gras cu obrazul cam gălbejit și plin de noroi, strigă din poartă:

— Nu de la Dumnezeu ni se trage, fraților, de la « Cerro de Pasco Corporation ».

Era Pis-pis, un huanucan[1] ce venea la Rancas în fiecare an cu marfă rară: centuri magnetice, alifie de dat pentru vrăji, licori de dragoste, pomadă contra coșmarurilor. Anul acesta aducea corzi de ghitară. În orice sat se găsește o ghitară căreia să-i lipsească o coardă. Stăpînul își face hatîrul și o cumpără. Așa că Pis-pis nu duce dor de bere niciodată.

— Împrejmuirea, spuse Pis-pis are, mai bine de o sută de kilometri.

— De unde știi?

— Cine-mi dă și mie un foc?

Rivera, delegatul, îi întinse un chibrit.

— Dar o țigărușcă la focul ăsta cine-mi dă?

Nu primește, nu vorbește. Așa că îi întinseră și o Inca.

Trase în piept cu sete.

— Împrejmuirea are mai bine de o sută de kilometri, zise iar; sîrma ghimpată începe la San Mateo.

Lumea înmărmuri.

— Împrejmuirea pornește de la kilometrul două sute pe drumul spre Lima.

— De cine ține? — întrebă Rivera.

— De compania « Cerro de Pasco Corporation ».

— De unde știi?

— Am niște prieteni șoferi — zise Pis-pis, trăgînd pe furiș o dușcă de rachiu de trestie.

— Și unde se termină? — întrebă iar Rivera cu glas sugrumat.

— Nu se termină — răspunse Pis-pis și mai trase o dușcă; vor să încercuie lumea.

În românește de ANGELA TEODORESCU

[1] locuitor din Huánuco.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

CRISTINA HĂULICĂ

MANUEL SCORZA ÎNTRE DOCUMENT ȘI BALADĂ

Rancas: sat de două sute de case, în inima Anzilor peruvieni, la peste 4500 de metri înălțime. Sat fără istorie, care nu figurează pe nici o hartă a Perú-ului; unde străinii nu se abat decît rareori, de teama de a nu cădea fulgerați de nemilosul « soroche », răul înălțimilor; unde Generalul Bolívar s-a oprit înaintea victoriei de la Junín și a contemplat, poate, acoperișurile verzi ale caselor, înflăcărîndu-și soldații în ajunul marii bătălii.

Aici, în pustiul platourilor de la Cerro de Pasco, unde niciodată nu s-a întîmplat nimic, izbucnește, în vara anului 1960, o puternică rebeliune indiană, ultim episod dintr-un război de veacuri, purtat, cu tragică exasperare, de supraviețuitorii marilor culturi pre-colombiene: lung război mut, care a înmormîntat sute de mii de oameni, mai mulți decît morții — glorioși sau mai puțin glorioși — din toate războaiele « oficiale » ale Perú-ului.

E vorba de revolta unor comunități agrare indiene împotriva faimoasei companii americane *Cerro de Pasco Corporation*, exploatatoarea celor mai fabuloase zăcăminte minerale din Perú. În anul 1960, compania, care smulsese din adîncurile pămîntului peste 500 de milioane de dolari în 50 și ceva de ani, ajunsese să stăpînească aici 50 de mii de hectare, mai mult de jumătate din pămînturile departamentului.

Însemnele puterii ei păruseră la început benigne și chiar încurajatoare: o cale ferată — sol al civilizației, și o topitorie, unde oamenii puteau găsi de lucru. Curînd însă, cînd s-a vădit că hornul topitoriei otrăvește păsările pe o rază de 50 de kilometri și preschimbă culoarea chipurilor omenești, localnicii au început să se neliniștească. Compania i-a asigurat că aceste fapte sînt nesemnificative și nu reprezintă nici un fel de primejdie.

În luna august a acelui an, împrejmuirea de sîrmă ghimpată care întruchipa puterea companiei își reîncepu înaintarea, năzuind să înghită tot ce mai rămăsese neocupat. Pentru prima oară la Rancas s-a oprit un tren, din care au fost descărcați stîlpi și sîrmă ghimpată; împrejmuirea își face apariția și aici, începîndu-și șerpuirea amenințătoare — în mod simbolic — de lîngă zidul cimitirului. Țăranii, care își văd existența primejduită, încearcă să-i stăvilească înaintarea, și sînt uciși ca de atîtea alte ori — de trupele guvernamentale trimise spre «ocrotirea» cetățeanului peruvian.

Cartea lui Manuel Scorza, prima dintr-un ciclu de cinci romane, intitulat *Baladă* (celelalte — ultimele trei încă în lucru, se numesc *Povestea lui Garabombo cel Nevăzut*, *Copilăria Furtunii*, *Balada a patra* și *Mormîntul fulgerului*) este cronica desperată a acestei lupte. Personajele sînt reale — autorul însuși a strîns mărturiile puținilor supraviețuitori, fotografii și înregistrări pe bandă de magnetofon — și marea lor majoritate (Hector Chacón — « Nictalopul », doctorul Montenegro și alții) păstrează în roman numele lor adevărate. Excepție fac doar cîteva, modificate în mod intenționat, « pentru a-i ocroti pe drepți de dreptatea legii »: *para proteger a los justos de la justicia*.

Tonul cărții, între burlesc și eroic — pasaje care amintesc surprinzător, în cheie modernă, de dublul registru quijotesc — este cel al unei pasionate cronici trăite. Truculență rabelaisiană și poezie dezlănțuită, violență sarcastică și gingășie lirică, real și magic — iată ce ne aduce cartea lui Manuel Scorza. Succesul ei a fost, de altminteri, imens, — ecoul tobelor de la Rancas declanșînd o veritabilă campanie de presă. Mai mult decît atît: Hector Chacón — « Nictalopul », care zăcea de aproape cincisprezece ani în închisoarea de la Sepa, în străfundurile junglei amazoniene, află întîmplător, văzîndu-și fotografia pe foaia de ziar care înfășura un colet, de existența cărții al cărei erou este. Întocmește o scrisoare adresată generalului Alvarado, președintele Juntei militare revoluționare, pentru a-i spune că el, Chacón, eroul unei cărți, există într-adevăr, e încă în viață, și că faptele relatate de Scorza sînt reale. Președintele decide să-l grațieze și pune la dispoziția lui Scorza un avion, pentru a-i duce Nictalopului vestea și a-l transporta, liber, la Lima.

Uimitoare putere a cărții, care izbutește să declanșeze un adevărat eveniment național. Cartea *activă*, în cel mai concret sens, capabilă să modifice (să corecteze) realitatea: nu-i oare, acesta, unul din idealurile cele mai înalte ale literaturii?

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

MARIO VARGAS LLOSA

PANTALEÓN ȘI VIZITATOAREELE

Noaptea de 13 spre 14 februarie 1958

Răsună gongul, ecoul rămîne vibrînd încă în aer și Pantaleón Pantoja se gîndește: « A plecat, te-a lăsat, a luat cu ea fetița. » Se află la postul de comandă, cu mîinile sprijinite pe balustradă, țeapăn și sumbru. Încearcă să le uite pe Pochita și pe Gladys, face eforturi să nu izbucnească în plîns. Acum, pe lîngă toate astea, e cuprins și de panică. Gongul răsună iar, și Pantaleón se gîndește: « Iarăși, iarăși nenorocita asta de defilare în dublu, iarăși. » Transpiră, tremură, i se face deodată dor de verile cînd putea să alerge și să-și îngroape fața în poala doamnei Leonor. Se gîndește: « Te-a lăsat, n-o să-ți mai vezi fetița crescînd, nu se va întoarce niciodată. » Dar, încercînd să braveze, se concentrează asupra spectacolului.

Aparent, nu exista nici un motiv să se îngrijoreze. Curtea centrului logistic s-a lărgit suficient ca să ia proporțiile unei arene sau ale unui stadion, dar în afară de proporțiile mărite, e tot așa ca și înainte, iată zidurile despărțitoare împodobite de afișe cu consemne, proverbe și instrucțiuni, bîrnele pictate în culorile simbolice roșu și verde, hamacele, dulapurile « vizitatoarelor », paravanul alb al Asistenței Sanitare și cele două portaluri de lemn cu poarta căzută. Nu e nimeni. Dar acest peisaj familiar și pustiu nu-l liniștește pe Pantaleón Pantoja. Bănuiala lui crește, și un bîzîit persistent îl supără în ureche. Stă drept, speriat, așteptînd și spunîndu-și mereu: « Săraca Pochita, săraca Gladycita, săracul Pantita ». Elastic și întîrziat, sunetul gongului îl face să sară de la locul lui: Începe. Face apel la toată voința lui, la simțul ridicolului, se încredințează în taină Sfintei Rosa de Lima și copilului — martir din Moronacochea ca să aibe forța să nu se ridice, să coboare în fugă scărița și să iasă mai repede decît un *suflet mînat de diavol* din centrul logistic.

Tocmai se deschide (încetișor) poarta debarcaderului și Pantaleón Pantoja observă niște siluete vagi, atente, așteptînd ordinul de intrare în centrul logistic. « Cei dubli, cei dubli », se gîndește, cu *părul măciucă*, și simte cum tot corpul începe să i se răcească de jos în sus: picioarele, gleznele, genunchii. Dar defilarea a și început și nimic nu justifică groaza sa. Nu sînt decît cinci soldați care, în șir indian, înaintează de la poartă spre postul de comandă, fiecare dintre ei trăgînd de un lanț la capătul căruia tropăie, saltă, se agită, ce? Cuprins de o neliniște ce-i umezește mîinile și îl face să-i clănțăne dinții, Pantaleón Pantoja își lungește gîtul, își ascute privirea, scrutează cu aviditate: sînt cîței. Un suspin de ușurare îi umflă ritmic pieptul; îi vine sufletul la loc. Nu e nimic de ce să se teamă, neliniștea lui era stupidă, nu sînt cei dubli, ci diverse specimene ale *celui mai bun prieten al omului*. Gradații s-au apropiat, dar se găsesc încă departe de postul de comandă. Acum Pantaleón Pantoja îi distinge mai bine: între un soldat și celălalt e un interval de lumină și cele cinci animale sînt dichisite cu grijă, ca pentru un concurs. Se vede că au fost îmbăiați, tunși, periați, pieptănați, parfumați. Fiecare poartă la gît, pe lîngă zgardă, panglici roșii și verzi cu funde cochete și noduri în formă de fluture. Gradații merg foarte serioși privind înainte, fără să se grăbească sau să încetinească ritmul, fiecare păstrînd o mică distanță între el și animal. Cățelușii se lasă purtați cu docilitate. Sînt de culori, forme și dimensiuni variate; baset, danez, ciobănesc, chihuahua și lup. Pantaleón Pantoja se gîndește: « Mi-am pierdut soția și fiica, dar, măcar, ceea ce se va întîmpla aici n-o să fie atît de cumplit ca în alte dăți ». Îi vede pe gradați apropiindu-se și se simte murdar, ticălos, rănit și are impresia că în lungul și în latul trupului i se răspîndește o erupție de rîie.

Cînd gongul bate din nou — vibrația de data asta e acidă și rectilinie parcă — Pantaleón Pantoja tresare și se mișcă neliniștit pe scaun. Se gîndește: « Am încălzit șarpele la sîn ». Face un efort și privește: ochii îi ies din orbite, inima îi bate așa de tare, c-ar putea plesni ca o pungă de plastic. S-a prins strîns de balustradă și îl dor degetele de cît a apăsat lemnul. Gradații sînt acum foarte aproape și le-ar putea recunoaște trăsăturile dacă s-ar uita la ei. Dar n-are ochi decît pentru ceea ce se împiedică, se învîrtește și se clatină la capătul lanțurilor: acolo unde erau cîinii acum se găsesc niște forme mari, vii și îngrozitoare, niște ființe care-i repugnă și-l fascinează. Ar vrea să le examineze pe fiecare în parte, să-și imprime în minte imaginile abrupte înainte ca ele să dispară, dar nu poate să le individualizeze: sare cu privirea de la unul la altul sau îi cuprinde pe toți dintr-o dată. Sînt enormi, ceva între forma umană și maimuță cu cozi, pe care le flutură în aer, cu mulți ochi, țîțe ce le atîrnă pînă la pămînt, coarne cenușii, solzi ce palpită, copite gheboase ce zgîrie ca niște burghie piatra, trompe păroase, bale și limbi colcăitoare de muște. Au buze mîncate de lepră, coji însîngerate, nasuri din care atîrnă șiruri de muci și picioare împietrite de bătături, cu unghii încarnate și monturi și un păr ca niște țepi în care păduchi giganți se leagănă și sar la fel ca maimuțele mici în pădure. Pantaleón Pantoja hotărăște *s-o ia la sănătoasa*. Groaza îi smulge dinții ce ricoșează pe genunchi ca niște boabe de porumb: i-au legat mîinile și picioarele de balustradă și nu se va putea mișca decît după ce ei vor fi trecut prin fața postului de comandă. Se roagă să tragă cineva în el *să-i zboare creierii* și să termine odată pentru totdeauna cu chinul acesta.

Dar gongul răsună iar — ecoul lui fără sfîrșit vibrează în fiecare din nervii săi — și acum primul gradat trece, filmat parcă cu încetinitorul, prin fața postului de comandă. Legat, febril și cu călușul în gură, Pantaleón Pantoja vede: nu e un cîine și nici un monstru. Figura înlănțuită ce-i surîde cu nerușinare e un fel de doamna Leonor în trăsăturile căreia au fost injectate, fără însă să i se substituie, cele ale Leonorei Curinchila, pe al cărei trup numai piele și os au adăugat « o dată mai mult », se gîndește înghițind fiere Pantaleón Pantoja — sînii, bucile, rotunjimile și mersul voluptuos al lui Chuchupe. « Nu-i nimic c-a plecat Pocha, fiule, eu rămîn să am grijă de tine », spune doamna Leonor. Face o reverență și se îndepărtează. N-are timp nici să se gîndească și iată-l pe al doilea gradat: fața este a lui Sinchi, la fel și corpolența, dezinvoltura de animal și microfonul pe care-l are în mînă. Dar uniforma și steluțele de general sînt ale lui Tigre Collazos, cum tot al lui e elul în care își umflă pieptul, își scarpină mustața și aplombul prietenos al surî-

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

sului şi vizibilul obicei de-a comanda. Se opreşte o clipă, numai cît e nevoie ca să ducă microfonul la gură şi urlă: « Curaj, căpitane Pantoja: Pochita va fi vedeta Serviciului de vizitatoare din Chiclayo. Iar pe Gladycita o s-o numim mascota convoaielor noastre ». Gradatul trage de lanţ şi Sinchi Collazos se îndepărtează sărind într-un picior. Acum în faţa lui, chel, mărunt în uniforma lui verde, arătîndu-i spada scoasă din teacă, ce străluceşte mai puţin decît ochii lui plini de sarcasm, se găseşte generalul Chupito Scavino. Latră: « Văduvule, încornoratule, papă lapte ! Pantaleón impotentul, găgăuţă ! » Se depărtează cu pas uşor, mişcîndu-şi graţios capul în zgardă. Dar iată-l aici, mustrător şi sever în sutana lui întunecată, binecuvîntîndu-l cu răceală, pe comandantul Beltrán cu ochi migdalaţi şi voce mieroasă. « În numele maltilului din Molonacocha te condamn să lămîi fără nevastă şi fără fată toată viaţa, domnule Pantaleón ». Împiedicîndu-se de poala sutanei şi zgudu-indu-se de rîs, părintele Porfirio se îndreaptă spre ceilalţi. Şi iat-o pe cea ce încheie defilarea. Pantaleón Pantoja, luptă, muşcă, încearcă să-şi dezlege mîinile ca să ceară îndurare, să-şi scoată căluşul ca să-i roage, dar eforturile îi sînt zadarnice şi figura graţioasei siluete, cu părul negru, pielea roşcată şi buze carminate e acolo jos, aureolată de-o tristeţe fără margini. Se gîndeşte: « Te urăsc, Brasileña ». Figura surîde mîhnită şi vocea i se umple de melancolie: « N-o mai recunoşti pe Pochita ta, Panta ? » Se întoarce şi se îndepărtează tîrîtă de gradatul ce trage cu forţă de lanţ. Se simte beat de singurătate, furie şi spaimă, în timp ce gongul îi bate zgomotos în urechi.

S.V.G.P.F.A.

Raportul numărul unu

Problema generală:	Serviciul de vizitatoare pentru garnizoane, posturi de frontieră şi cele apropiate lor.
Problema specifică:	Aranjarea postului de comandă şi evaluarea locului propice pentru înrolare.
Caracteristici:	Secret
Data şi locul:	Iquitos, 12 august 1956

Subsemnatul, căpitanul E.P. (Intendenţă) Pantaleón Pantoja, însărcinat să organizeze şi să pună în stare de funcţionare un serviciu de vizitatoare pentru Garnizoane, Posturi de Frontieră şi cele apropiate lor (S.V.G.P.F.A.) în toată regiunea amazonică, se prezintă respectuos în faţa generalului Felipe Collazos, şeful Administraţiei, Intendenţei şi al diverselor Servicii ale Armatei, îl salută şi comunică: Imediat ce a sosit la Iquitos s-a prezentat personal la comandamentul Regiunii a V-a (Amazonia) pentru a aduce salutul său Generalului Roger Scavino, comandant şef, care după ce l-a primit cu amabilitate şi simpatie cordială, a procedat la comunicarea unor măsuri luate pentru o cît mai eficace iniţiere a misiunii ce i-a fost încredinţată, aşa cum urmează: în scopul păstrării bunului renume al Instituţiei e de preferat ca subsemnatul să nu se prezinte niciodată la comandament nici la garnizoanele din acest oraş, să nu îmbrace uniforma şi să locuiască în oraşelul militar şi nici să nu aibă relaţii cu ofiţerii din acest loc, adică să se comporte în orice moment ca un civil, dat fiind că persoanele şi mediul pe care va trebui să le frecventeze (pleavă, societatea rău famată) nu sînt de condiţia unor eventuale relaţii permise unui căpitan al Forţelor Armate. Să respecte foarte strict aceste dispoziţii, oricît de trist i s-ar părea, să-şi ascundă condiţia de ofiţer al Armatei noastre, de care se simte mîndru, şi să se menţină izolat de tovarăşii săi de arme, pe care-i consideră drept fraţii săi, şi în ciuda delicatei situaţii familiare pe care aceste lucruri o creează, deoarece este obligat, de asemeni, să păstreze faţă de mama sa şi faţă de propria-i soţie rezerva

cea mai absolută asupra misiunii şi deci să nu spună adevărul aproape întotdeauna în scopul unei reuşite profesionale dar în detrimentul armoniei familiare. Subsemnatul acceptă aceste sacrificii, conştient de urgenţa operaţiunii cu care l-au desemnat superiorii şi de interesele marelui număr de soldaţi ce servesc Patria în zonele cele mai îndepărtate ale Selvei . . .

Cîteva acorduri muzicale. Amintiri imprimate pe discuri şi bandă. 60 secunde. Acorduri muzicale.

Şi acum Radiojurnalul nostru. Înainte de toate, dragi ascultători, deoarece subiectul despre care trebuie să vă vorbesc astă seară (fără să-mi facă plăcere şi doar pentru că mi-o cere datoria de ziarist integru, de loretan, de catolic şi de tată de familie) este extrem de grav şi poate supăra, vă rog să îndepărtaţi de lîngă aparate pe fiii şi fiicele d-voastră mai mici, căci, cu sinceritatea ce mă caracterizează şi care a făcut din *Vocea lui Sinchi* fortăreaţa în care se oferă adevărul cu toată puterea celor de pe Amazoane, n-am încotro şi va trebui să mă refer la fapte crude şi să spun lucrurilor pe nume, cum am făcut-o de altfel întotdeauna. Şi o voi face cu energia şi seninătatea celui care ştie că vorbeşte sprijinindu-se pe poporul său şi făcîndu-se ecoul gîndirii tăcute dar drepte a majorităţii.

Cîteva note muzicale scurte.

În repetate ocazii, şi cu delicateţe, pentru a nu jigni pe nimeni, căci nu asta este dorinţa noastră, am făcut aluzii în acest program la un fapt ce constituie un motiv de scandal şi de indignare pentru toate persoanele decente şi corecte ce trăiesc şi gîndesc într-un mod moral şi care constituie majoritatea în acest oraş, şi n-am vrut să atacăm direct şi frontal acest fapt ruşinos pentru că aveam încredere, cu naivitate — şi o recunoaştem cu capul sus — că responsabilul acestei batjocuri îşi va veni în fire, va înţelege o dată pentru totdeauna uriaşul rău moral şi material pe care-l provoca oraşului Iquitos, prin dorinţa sa de cîştig fără limite, prin spiritul mercantil ce nu respectă nici o stavilă, nu ia nimic în consideraţie pentru a-şi atinge scopurile, ce vizează îmbogăţirea, umplerea buzunarelor, chiar prin mijloacele interzise ale libidoşeniei şi ale propriei corupţii sau a altora. Acum cîtăva vreme, înfruntînd lipsa de înţelegere a oamenilor simpli, şi cu riscul expunerii proprii, am întreprins o campanie de civilizare pe calea undelor, cu scopul de a se pune capăt, în Loreto, obiceiului de a biciui copiii după Sîmbăta Paştelor pentru a-i purifica. Şi credem că am adus, în parte, modesta noastră contribuţie, pentru ca acest barbar obicei ce provoca plînsul copiilor noştri şi-i transforma din punct de vedere psihologic în infirmi, să fie înlăturat din Amazonia. În alte ocazii am luptat cu rîia superstiţiei care, sub deghizarea Frăţiei de Arcă infectează Amazonia şi împînzeşte selva noastră de nevinovate animale crucificate din cauza stupidităţii şi a ignoranţei unei părţi din poporul nostru, de care abuzează falşi mesia şi pseudo-crişti ca să-şi umple buzunarele şi să-şi satisfacă bolnăvicioasele instincte de popularitate, de domesticire şi mînuire a maselor şi sadismul anti-creştin. Şi am făcut aceasta fără a da înapoi în faţa ameninţării de a fi crucificaţi noi înşine în Plaza de las Armas din Iquitos, cum ne proorroceau laşele anonime pe care le primim zilnic pline de greşeli de ortografie ale curajoşilor ce aruncă piatra dar îşi ascund mîna şi îndrăznesc să insulte dar nu să înfrunte direct. Chiar alaltăieri, am dat la intrarea în casă, tocmai cînd eram pe punctul de-a părăsi căminul pentru a mă îndrepta spre locul unde îmi cîştig cinstit pîinea cu sudoarea frunţii, de o pisicuţă crucificată, drept avertizare sîngeroasă şi barbară. Dar se înşeală aceşti Irozi ai timpului nostru dacă-şi imaginează că pot închide gura lui Sinchi cu gogoriţa intimidării. Pe calea undelor vom continua să combatem fanatismul dement şi crimele religioase ale acestei secte, şi ne vom ruga pentru ca autorităţile să-l captureze pe aşa-

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

numitul Frate Francisco, acest Anticrist al Amazoniei, pe care sperăm să-l vedem curînd putrezind în închisoare ca autor intelectual, conștient și încăpățînat al infanticidului de la Moronacocha, al mai multor încercări ratate de asasinat prin crucificare ce s-au înregistrat în ultimele luni în diferite cătune din selvă cuprinse de fanatism pentru Arcă, și de abominabila crucificare a bătrînului Arévalo Benzas ce s-a întîmplat săptămîna trecută în satul misionar Santa Maria de la Nieva, operă a « fraților criminali ».

Acorduri muzicale scurte.

Astăzi, cu aceeași hotărîre și cu orice risc Sinchi întreabă: pînă cînd vom continua să tolerăm în iubitul nostru oraș, distinși ascultători, spectacolul rușinos pe care-l reprezintă existența rău famatului Serviciu de Vizitatoare, cunoscut în popor sub numele de Pantilandia ca un omagiu ridicol pentru cel ce l-a înființat? Sinchi se întreabă: pînă cînd, noi părinții din civilizata regiune Loretano, vom continua să suferim și să ne neliniștim încercînd să-i împiedicăm pe fiii noștri să alerge naivi, inexperți, neștiutori de pericol, ca să contemple ca și cum ar fi o chermeză sau un circ, traficul de hetaire, de femeiuște fără nici o rușine, de prostituate ca să nu mai întrebuințăm eufemisme, care vin și pleacă fără nici un fel de pudoare din această cavernă ridicată între zidurile acestui oraș de către acest individ ce nu respectă nici legi nici principii și care răspunde la numele de Pantaleón Pantoja? Sinchi întreabă: ale cui interese puternice și tulburi îl susțin pe acest individ care timp de ani a putut să exercite cu o totală lipsă de rușine o afacere pe cît de ilicită pe atît de prosperă, pe cît de denigrantă pe atît de mănoasă, în nasul tuturor cetățenilor sănătoși și întregi. Nu ne înspăimîntă amenințările, nimeni nu poate corupe, nimeni nu va împiedica cruciada noastră pentru progres, moralitate, cultură și patriotism peruvian din Amazonia. A sosit momentul să înfruntăm monstrul, cum a făcut Apostolul cu balaurul, să-i tăiem capul dintr-o lovitură. Nu dorim un asemenea furuncul în Iquitos, toți ne ascundem fața de rușine și trăim într-un zbucium și într-un coșmar continuu din cauza existenței acestui complex industrial de femei de moravuri ușoare pe care-l dirijează, precum un modern sultan din Babilon, celebrul, din păcate, domn Pantoja, care nu stă în cumpănă, mînat de setea lui de a se îmbogăți și exploata, în a ofensa și jigni tot ce e mai sfînt pe lumea asta, cum ar fi familia, religia și cazărmile apărătorilor integrității noastre teritoriale și a suveranității Patriei.

În românește de JEANA POPEANGA

J. POPEANGĂ

O imensă satiră a spiritului cazon

Privită tematic, opera lui Vargas Llosa păstrează o aparentă marcă de tradiționalism, scriitorul nu schilodește faptele, obligîndu-le să se modeleze intre anume coordonate spațiale și temporale exagerat de largi sau de înguste. Viața pulsează însă, adîncă și puternică, uneori lipsită parcă de coerență și totuși păstrîndu-și echilibrul, se dezvoltă liber între marginile textului literar. Amploarea și multitudinea experimentelor ce se desfășoară între limitele « structurii narative » îi permit autorului să urmărească simultan tema copilăriei ucise de o disciplină excesiv de riguroasă, fie ea militară, paternă sau religioasă, să abordeze problemele social-economice și politice ale Perului din timpurile moderne, încercînd să încadreze un intelectual în această realitate luxuriantă și realizînd în același timp o galerie de personaje ce se amplifică de la o pagină la alta. Fără îndoială această operă complexă cere o tehnică narativă deosebită și într-adevăr cărțile sale sînt guvernate de legile spațiului ce se dilată aparent fără limite și exclude coordonata temporală. Cu o excepție — ultimul roman — celelalte se deschid pe o perspectivă atemporală, adică se poate fixa o epocă istorică ce ar corespunde faptelor narate, se pot întîlni amănunte chiar semnificative ce pot indica, eventual, timpul istoric — dar toate acestea rămîn în umbră în fața deschiderii spațiale a narațiunii. Aceasta apare cititorului ca un uriaș perete circular pe care este cuprinsă viața întreagă, în toate momentele ei, circumscrisă fiind, totuși, unei anume clipe prezente. S-a mai spus, ne găsim în fața unei simultaneități de planuri ce se întretaie într-un timp anume. Făcînd această afirmație nu ne referim numai la *Conversacion en la Catedral* (*Conversație la Catedrală*) în care autorul reușește, în timpul unei discuții limitate, să cuprindă o întreagă viață printr-o amplă desfășurare de planuri simultane, ce se suprapun doar atunci cînd personajele se regăsesc în același timp și în același spațiu — ele fiind de fapt reprezentate separat în ipostaze și atitudini diferite, în spații diferite. Prin concomitența acțiunii se încearcă o anulare a timpului istoric și a celui narativ. În legătură cu această modalitate de apropiere de realitate s-a pus întrebarea justificată — dacă scriitorul are în vedere de fapt romane « ale vieții peruviene » sau simple demonstrații de virtuozitate. În realitate, Llosa reușește (ca, de altfel, confrații săi, Màrquez, Córtazar, Fuentes) să prelucreze problematica acută și complicată a continentului într-o manieră deosebită. Autorul însuși afirmă: «Viața țîșnește în ficțiune, datorită unei distribuții, unei ordini, unui mod de prezentare a acestei materii prime: aceasta este ceea ce numim « tehnica » unui prozator, ceea ce în limbajul la modă se definește ca « structura » unui roman ». (Apud Joaquín Marco, *Nueva literatura en España y América*, Lumen, Barcelona, 1972. p.280). Revenind la virtuozitate, putem spune că desfășurarea spațială este realizată printr-o tehnică contrapunctică, scriitorul arătîndu-se familiarizat cu montajul cinematografic, cu suprapunerea imaginilor ce dețin locuri fixe în planuri diferite.

Romanul se prezintă sub forma unui careu de cuvinte încrucișate în care autorul a fixat doar căsuțele negre. Există variante, posibile combinații ce se șterg însă pe măsură ce se avansează în cunoașterea substanței narative, în final aceasta organizîndu-se într-o structură perfect închisă, completă, simetrică. Dar toată această interesantă și originală aranjare cuprinde o mișcare autentică, vie, creionînd tipuri și personaje ce dețin un rol vital într-o alcătuire ce se apropie frapant de realitate.

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

Semnificativ ar fi şi motto-ul din Balzac prin care Llosa se înscrie singur în linia autorilor ancoraţi într-o reală luptă cu materialul pe care îl oferă viaţa.

Vom încerca să vedem cum evoluează Llosa, să fixăm oarecum ultimul său roman, *Pantaleón y las visitadoras (Pantaleón şi vizitatoarele)*, între celelalte creaţii ale sale. Din punct de vedere formal, ca structură, această operă este o evidentă continuare a celorlalte — autorul evitînd acum o desfăşurare panoramatică prea largă, limitîndu-se la o situaţie tipică. Acest roman este poate o replică ironică — celălalt taler al balanţei — a unuia dintre primele sale romane, *La ciudad y los perros (Oraşul şi cîinii)*, unde aborda dureroasa experienţă a anulării inocenţei prin disciplina militară. Pantaleón nu mai reprezintă durerea surdă şi neputincioasă în faţa umilirii şi a violenţei gratuite, ci o imensă şi totală satiră la adresa aceleaşi discipline militare. Eroul « tipic » de această dată este un « ofiţer de intendenţă model », personaj ce transformă orice sugestie a superiorilor săi într-un ordin absolut şi care ajunge la performanţa de a organiza perfect un serviciu util soldaţilor din jungla amazonică. Iar această organizare îl costă distrugerea propriei vieţi de familie şi pătarea renumelui său de militar model. Pantaleón Pantoja împinge datoria şi sensul ei pînă la ultimile limite, frizînd absurdul, transformîndu-se într-o marionetă — bun oriunde ar fi trimis, mîndru de încrederea superiorilor şi hotărît să se depăşească pe sine însuşi. Tragedia se declanşează în momentul maximei exagerări, al hybrisului provocat de un prea acut sentiment al datoriei. Şi astfel Llosa ne aduce în faţa unui conflict clasic — pendularea între sentiment şi datorie, dar planul pe care se desfăşoară acesta este definitiv ironic. Satira, hohotul de rîs sînt imense. Romanul e format de fapt din seria de rapoarte pe care le adresează Panteleón superiorilor şi din răspunsurile acestora, din depeşele urgente prin care este anunţată o măsură sau alta, din coşmarurile pe care le trăieşte căpitanul văzînd că i se clatină şi destramă familia. Paralel, sau mai bine zis concomitent cu înregistrarea activităţii căpitanului, se comentează alt mare eveniment ce zguduie jungla Amazonică, şi anume apariţia unei noi secte religioase, adeptă a crucificării, condusă de fratele Francisco. La început această acţiune apare ca mult mai periculoasă în ochii cetăţenilor onorabili decît maşinaţiile secrete ale căpitanului Pantoja. Abia după un an de la instalare între adepţii noii secte şi « vizitatoare » apare o concurenţă acerbă întreţinută de « Vocea Amazoanelor » — postul de radio local condus de abilul demagog Sinchi. Această acţiune, aparent simplă şi neinteresantă în forma în care ne este prezentată de Llosa, capătă dimensiunea unei satire definitive la adresa unui sistem. Continuînd şi îmbogăţind tehnica narativă din *Casa verde* şi *Conversación en la Catedral*, autorul, pe lîngă conversaţia directă, dialogul cu caracter revelator şi de confesiune bazat pe aceeaşi simultaneitate, pe concomitenţa planurilor, adaugă documentul, actul oficial şi scrisoarea. Iniţial, romanul ar putea părea schematic, sărac, dar în momentul în care tehnica simultaneităţii ajunge să se manifeste la nivelul replicii, la acel al pomenitelor scrisori, documente şi rapoarte ce poartă în acelaşi timp data, ca însemn riguros al timpului istoric şi narativ, oferă rizibil tragedia căpitanului Pantaleón Pantoja. Mergînd evident pe linia naraţiunii, Llosa demonstrează prăbuşirea unui sistem exagerat ca organizare, folosind pentru aceasta puternicele arme ale ironiei, de la sonoritatea tipică a numelui protagonistului, poreclit căpitanul Pan-Pan, pînă la discursul demagogic, falsa pudoare a preotului militar etc. În acelaşi timp activitatea sectei religioase îi permite autorului o incursiune în viaţa satelor îndepărtate din junglă.

Romanul acesta ar putea fi considerat o continuare a celorlalte şi în acelaşi timp un alt moment al creaţiei lui Llosa, acela al alunecării spre situaţia tipică — ce, pe linia bunelor tradiţii hispanice, urmează caricatura unui Goya şi grotescul unui Quevedo sau Valle-Inclán.

PREZENŢE ROMÂNEŞTI

« EROICA » DE LAURENŢIU FULGA ÎN VERSIUNE RUSĂ

Se cunoaşte interesul manifestat de literatura şi arta sovietică pentru tema războiului, preferinţele pe care le acordă publicul cititor şi spectator din Uniunea Sovietică filmelor, pieselor, operelor literare inspirate de această temă. Succesul romanului *Zăpada fierbinte* de Iuri Bodnarev şi al filmului ecranizat după el, al epopeei cinematografice *Eliberarea*, al trilogiei lui K. Simonov, recent distinse cu «Premiul Lenin», constituie dovezi grăitoare în acest sens. Interesul pentru opere inspirate din paginile de suferinţă şi eroism ale războiului îndeamnă şi la selectarea din alte literaturi, în vederea tălmăcirii în limba rusă, a scrierilor oglindind această temă. În cadrul acestor preferinţe se înscrie şi recenta publicare în limba rusă a romanului lui Laurenţiu Fulga, *Oameni fără glorie* (« Eroica»). Romanul a apărut la Editura Militară într-o traducere colectivă, sub redacţia şi îngrijirea lui Iuri Zaiuncikovski, conferenţiar de limba şi literatura română la Universitatea din Moscova, binecunoscut prin activitatea sa de popularizare a literaturii române în URSS.

Oameni fără glorie se înscrie, prin apariţia sa, în întîmpinarea aniversării a trei decenii de la actul istoric al eliberării României de sub dominaţia fascistă, ca o manifestare menită să sporească prestigiul literaturii române în rîndurile cititorilor sovietici.

Traducerea îngrijită, păstrînd intonaţia şi tiparul stilistic al originalului, va contribui, desigur, la succesul romanului, la impunerea lui prestigioasă în conştiinţa publicului şi a opiniei scriitoriceşti din U.R.S.S.

TATIANA NICOLESCU

O REVISTĂ AMERICANĂ DESPRE SCRIITORI ROMÂNI CONTEMPORANI

Trimestrialul de informaţie literară internaţională de sub egida Universităţii din Oklahoma, *Books Abroad* este o revistă cu tradiţie, declarat interesată de literatura ţărilor străine cărora le consacră, număr de număr, articole, recenzii, note şi informaţii, servind cauza mai bunei cunoaşteri a producţiei literare de pe toate meridianele.

Ceea ce dorim să subliniem de la început e faptul că în paginile revistei *Books Abroad* se face simţită, cu regret, o cunoaştere încă imperfectă şi parţială a literaturii române, deşi trimestrialul a inserat cu oarecare frecvenţă recenzii închinate cîtorva scriitori români de prestigiu. Aceste deschideri ne îndreptăţesc să sperăm în posibilitatea unor ecouri din ce în ce mai dese şi sistematice, cu atît mai mult cu cît ceea ce s-a tradus şi s-a prezentat peste hotare din literatura noastră, s-a bucurat pînă acum de o bună primire şi un susţinut interes.

La momentul apariţiei la noi, s-a vorbit desigur de *Antologia de poezie contemporană românească* în limba engleză, a lui Roy MacGregor — Hastie (1969), dar nu şi de

@Asociaţia Ziariştilor Independenţi din România

modul cum a fost salutată şi apreciată peste graniţă. Felicitîndu-l pe Hastie, recenzentul revistei *Books Abroad* regretă conţinutul uşor rezumativ al acestui volum, comparat cu, de pildă, ediţia de profil similar pregătită de Alain Bosquet (1968). Apoi, e semnalată cu regret, lipsa notelor biografice mai ample, cît şi a comentariilor critice mai substanţiale, ce ar fi iniţiat pe cititor mai plenar în semnificaţia versului tradus. Efortul lui Hastie e totuşi preţuit pentru a fi pus în circulaţie un segment de literatură europeană care a jucat un rol în germinaţia suprarealismului contemporan, găsindu-se azi pe o linie de fertilitate plină de făgăduinţe, cea prevestită de actuala perioadă poetică, cu reprezentanţi ca Ştefan Augustin Doinaş, Nichita Stănescu, Cezar Baltag.

Ion Caraion e prezentat ca unul din cei mai de seamă poeţi existenţialişti din România. « Necunoscutul ferestrelor» e înfăţişat ca un volum dintr-o suită în care omul rupt de eul său esenţial se luptă în «confruntări dureroase cu posibilităţi improbabile de compensare într-o lume înstrăinată». Cartea « aduce totuşi o notă nouă, o obligaţie morală şi încercarea salvării căutată în exorcism», volumul fiind preţuit şi pentru înalta sa desăvîrşire tehnică.

O altă menţiune priveşte volumul *Unu* de Constantin Abăluţă, traducător — împreună cu Ştefan Stoenescu — al lui Wallace Stevens şi Dylan Thomas în româneşte. E semnalată influenţa lui Stevens în poezia lui Abăluţă, influenţă considerată ca o etapă în procesul de cristalizare a poetului.

Al. Andriţoiu e prezent cu volumul *Simetrii*, ce a impresionat, poate nu atît prin universalitatea poeziei sale, cît pentru faptul că e adînc înrădăcinat în lumea din care şi-a tras rădăcinile, pentru preocuparea marcată faţa de patrimoniul înaintaşilor. Recenzia îl prezintă ca pe un maestru al sonetului, al versului clasic în pentametru, creatorul unui vers saturat cu sunet, cu accente vii şi ritm îndrăzneţ «ce dau poemelor sale o dimensiune muzicală».

Pe Virgil Teodorescu, *Books Abroad* îl prezintă cu prilejul volumului « Vîrsta cretei». Recenzentul oferă însă un medalion complet, începînd cu primele publicaţii ale poetului: « Blănurile oceanelor» şi « Butelia de Leyda», apărute în 1945, de cînd Virgil Teodorescu e prezent în arena poeziei româneşti. Depăşind cărţile de început, suprarealiste, ce vădeau un poet de multilaterale posibilităţi — continuă nota — şi chiar volumul « Cele mai frumoase » apărut la Editura Albatros, 1970, numeroasele volume ce au urmat, cu conţinut mereu nou şi « într-un limbaj artistic din cele mai preţioase », dovedesc continuul progres al poetului.

De un deosebit interes s-a bucurat volumul Gabrielei Melinescu: « Jurămînt de sărăcie, castitate şi supunere». Deşi poezia ei e considerată ca amintind de cea a lui Ion Barbu, George Bacovia şi Nichita Stănescu, se discerne în ea şi « o direcţie nouă», spre o atitudine mai meditativă în faţa vieţii, punctate cu invocări către demiurg pentru readucerea lumii la plenitudinea ei iniţială. E subliniat faptul că poeta e preocupată de valorile spirituale, în timp ce confraţii ei din vest, merg pe « calea egocentrismului lor, fie mînioşi pe realizările trecutului, fie mulţumiţi de propria lor ignoranţă».

Interesul manifestat de revista *Books Abroad* faţă de literatura noastră nu poate fi decît salutat cu gratitudine şi căldură.

PETRONELA NEGOŞANU.

Corectura: LIDA IGIROŞIANU

Tiparul executat la Întreprinderea Poligrafică «Arta Grafică»

PREZENTAREA TEHNICĂ
I. BROD

Secolul 20

REDACŢIA: CALEA VICTORIEI, 115. TEL. 50.71.28
ADMINISTRAŢIA: ŞOSEAUA KISELEFF, 10 — TEL. 18.33.99
BUCUREŞTI

Lei 7

43 804

@Asociația Ziariștilor Independenți din România